

ՅՈՅՍ

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

Բ Ա Ն Ա Մ Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԻԻ (14) ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՅԱՐՄԱՇ

ԻՏՊԱՐԱՆԻ ՉԱՐԻԱՓԱՆ ՇՈՒՐԵ ԱՆՏՈՐԱԾԱԾՆԻ ԿԱՆԱՅ

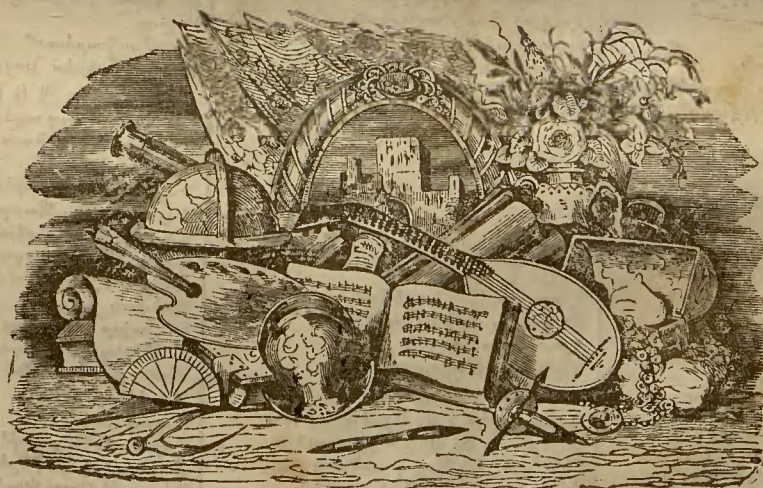
1865 - ՌՅԺԵ

ՅՈՅՍ

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

Բ Ա Ն Ա Մ Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԻԻ 16 ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ՆՈՅՆՍ ԲԵՐ

ՅԱՐՄԱՇ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՉԱՐԻԱՓԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԱՆԱՑ

1865-ՈՅԺԵ

ԱՆՈՒԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱՑ*

Տ. Տ. Պօղոս Ս. Արքեպիսկոպոս Պա-
տրիարք Կ. Պօլսոյ: « 3 օրինակ »
Տ. Գեորգ Արքեպիսկոպոս, Առաջնորդ
Պրուսիայի
Տ. Իսահակ Արքեպիսկոպոս, փոխա-
նորդ Ս. Երուսաղիմաց
Տ. Ներսէս Արքեպիսկոպոս Վարժա-
պետեան

Ա Ս Ա Ր Լ Ո Ւ Խ

Տ. Յովհաննէս Բաշանայ
Յարութիւն Տ. Մկրտիչեան

Ա Ս Ա Ր Ա Ջ Ա Ր

Տ. Անդրէաս Բաշանայ
Տ. Նիկողոս Բաշանայ
Աղեկանդր Կիւմիլիւշեան
Անանիա Աղարեան
Անդրանիկ Թնամեան « Պօլս »
Առաջիկ Ներկարարեան
Աստուածատուր Տ Յ. Մաղաքեանց
Արսէն Միւսիճեան
Մ. Բարսեղ Ֆէնէսճեանց
Գարեգին Նիկողոսեան « Պօլս »

Գրիգոր Թօյնթօթեան

Տ. Յ. Գ. Դաւաթանեան

Դպրոց Ս. Հրեշտակապետի

Դպրոց Ս. Կարապետի

Դպրոց Ս. Ստեփանոսի

Եփրեմ Ս. Վարժապետեան

Թագաւոր Առաւմտեղեան

Թագաւորն Ընթերթութեան

Կրպտ Դրոմանեան, Կրպտ Իսահակ

Ջաւահ Նախարարձում Մէլոսեան

Մատթիւս Է Մ. Մկրտիչ Ազմանեան

Մարտիրոս Հէրմեան

Մ. Մինաս Մ. Նիկոյեան

Յարութիւն Մ. Մինաս Նաղարէթեան

Մնացական Մ. Ս. Գալիկեան

Յակոբ Չիլիկիլեան

Մ. Յարութիւն Տայլեան

Յարութիւն Նրամեան

Յարութիւն Թովմայեան « Նկմդցի »

Մ. Յովսէփ Տիմիտեան

Յովհաննէս Ա. Երապալեան

Յովհաննէս Մարտիրոս Անարեան

Յովհաննէս Ներկարար Պօղոսեան

Յովհաննէս Պէյրատ Ֆէնէրճեան

Ի. Յովհաննէս Փանջուկեան

Յովհաննէս Տ. Միքայելով

Մ. Պետրոս Մ. Սամուէլեան

Պօղոս Էֆէյեան

Մ. Սահակ Տ. Ստեփանեան

Սարգիս Նէմիլեան

Ս. Սարգիս Թառիկեան

Մ. Սարգիս Մ. Բարսեղեան

Մ. Սիրական Փափաղեան

Ստեփան Թովմայեան

Մ. Ստեփան Բարձրաբարձեան

Ստեփան Փաշանթիով « Կոստիլեանցի »

Մ. Վարդերես Թովմայեան

Տիգրան Մ. Սարգիս Գալիկեան

Քերովէ Բ. Նաղարէթեան

Ա Ր Ա Ր Կ Ե Ր

Մինաս Մ. Ստեփան Թաղճեան

Ա Ր Մ Ա Շ

Տ. Կարապետ Բաշանայ

Տ. Ստեփան Բաշանայ

Ահարոն Յ. Մալիկեանց

Մ. Գրիգոր Այվազեան

Կարապետ Յ. Թումանեան
Համբարձում Գ. Գարրիլեան
Մինաս Յ. Ստամպոյցեան

Մկրտիչ Գարազաշեան

Յակոբ Մ. Հայրապետեան

Յարութիւն Փիլիկեան

Մ. Յարութիւն Մ. Ստեփանեան

Յարութիւն Երկաթագործ

Մ. Յովհաննէս Սափրիչ

Սաղա Էթ Յովակիմ Թէրէսճեան

Ներսէս Պ. Վարժապետեան

Սարգիս Սիր. Թովմայեան

Ա Ր Ս Լ Ա Ն Պ Է Կ

Տ Մարտիրոս Տ. Յովակիմ Բաշանայ

Քաջատուր Վարժապետ Թորոսեան

Քաջիկ Կակարեան

Կարապետ Պէրէրեան

Մկրտիչ Տ. Կարապետեան

Մ. Սարգիս Մ. Ալեքսանեան

Բ Ա Բ Ե Ր Ի

Տ. Գրիգոր Ս. Աղեկապետ

Ե Ա Լ Ա Խ Տ Ե Ր Է

Տ. Միքայել Բաշանայ

Դպրոց Ե Ր Ո Ւ Ս Ա Ղ Է Մ

Տ Տ Եպիս Ս. Արքեպիսկոպոս Պատ

Ս Երուսաղէմի:

Թանգարան Ս Յակոբու վանաց

Ջ Մ Ի Խ Ի Ն Ի Ա

Տ. Յակոբ Բաշանայ Պաշապանեան

Աղա՛մ Մ Ս. Դանճայեան

Գրիգոր Չիլիկիլեան

Հայրապետ Նոյճիլիկեան

Դուկաս Պայ թաղարեան

Յարութիւն Չիլիկեան

Սարգիս Գարապետեան

Ստեփան Յովհաննէս Տէտեան

Վ յիմաէս Կիլիկիլեան

Թ Ա Ս Լ Ը Խ

Տ. Դաւիթ Բաշանայ

Թ Ի Բ Ե Յ Բ Է Ն

Դպրոց Խ Ա Ս Կ Ա Լ

Տ. Յովհաննէս Բաշանայ

Եպիս Դաւանեան

Դաղարու Մ Չարիլեան

Սիմոն Մ. Սիմիտեան

Վարդերես Թաղճի

Փիլիպպոս Մարտիրոսեան

Կ Ա Ր Ի Ն

Տ. Յարութիւն Ս Արքեպիսկոպոս

Տ. Գրիգոր Տ. Մ. Բաղրատունին

Ընթերցարան Արարունեանց Ընկ.

Յարութիւն Ա. Կէնէփիլեան

Յարութիւն Մուշեղեան

Սարգիս Էֆէնտի Խ. Էնֆիլեճեան

Կ Է Մ Լ Է Յ Ի Կ

Յովհաննէս Է Վարդան Է քմբճի

Գէորգեան

Կ Է Յ Վ Է Մ Ի Զ Ա Գ Ի Ի Դ

Առաքել Յ. Մ. Երամեան

Բարսեղ Մ. Մարտիկեան

Գրիգոր Տ. Եփրեմեան

Նիկիմ Գ. Տ. Պօղոսեանց

Խաչատուր Յ. Տօնիկեանց

Խաչատուր Մ. Հ. Բաղարեանց

Կարապետ Յ. Էլմասեանց

Կարապետ Պնճագործ Ասատուրեան

Կարապետ Ս. Գէրիկեանց
Համբարձում Գ. Ալմանասեանց

Համբարձում Յ. Հովմեանց

Կաղարու Մ. Սահակեանց

Կարտիրոս Մ. Ս. Աղամեանց

Կիլիկիլ Գ. Գալիպեանց

Կիլիկիլ Կ. Չարիլեանց

Կիլիկիլ Յ. Խաչատուրեան

Կիլիկիլ Պատուելի Պլիլիկեանց

Յակոբ Մ. Կէլեմեանց

Մ. Յակոբ Կերոբեանց

Յարութիւն Նրամեանց

Յարութիւն Մ. Պոյաճեանց

Յովակիմ Պնճագործ Ներկիլեանց

Յովակիմ Յ. Տէրտէրեանց

Յովակիմ Մ. Գ. Ներկիլեանց

Յովհաննէս Խ. Բաղարեանց

Յովհաննէս Գ. Նիկիլեանց

Յովհաննէս Խ. Կիլիկիլեան

Յովհաննէս Յ. Չարիլեան

Կշան Պնճագործ Նաղարէթեան

Պետրոսիկ Պ. Մ. Երամեանց

Պօղոս Համետագործ Պէլլիլեան

Սարգիս Յ. Սախայեան

Սարգիս Մ. Մ. Բաղարճի

Սերորէ Կ. Տօնիկեանց

Սերորէ Յ. Էլմասեան

Կ Է Օ Լ Բ Ա Ջ Ա Ր

Խաչատուր Թիթիլեան Յակոբեան

Կ Ե Օ Լ Տ Ա Դ

Դպրոց Կ Ի Ի Ռ Լ Է

Տ. Պօղոս Բաշանայ

Դպրոց Մ. Համբարձում

Մ. Յովհաննէս Նաղարէթեան

Կ. Պ Օ Լ Ի Ս

Ալեքսան Վարդապետ Ունճեան

Ահարոն Վ. Սմատ

Բարձրագիմէս Վ.

Գարեգին Վ. Թաթարեան

Կարապետ Վ. Պատրիարքական փոխ

Մկրտիչ Վ. Խրիմեան

Յակոբ Վ. Գաւաղանակիր

Սիմէոն Վ. Սէֆերեան

Ստեփան Վ.

Տ. Յակոբ Բաշանայ Իւսկիւսաբացի

Տ. Փիլիպպոս Բաշանայ Սամաթիայցի

Սնճն. Սանուց Ընկ.

Սատիկ Ներկեան

Արշակ Յակոբեան

Բարունակ Պէյ Բրթիլեան

Մ. Բառնիկ Սէֆերեան

Գէորգ Ամիրայ Փափաղեան

Գէորգ Յակոբեան

Գէորգ Պէյ Երամեան

Գրիգոր Ալէաթճեան

Կարապետ Ամիրայ Պալեան

Կարապետ Իւթիլեան

Կարապետ Յ. Փանտեան

Կարապետ Գ. Տագճեան

Համբարձում Այաճաճեան

Հայրապետ Յովհաննիսեան

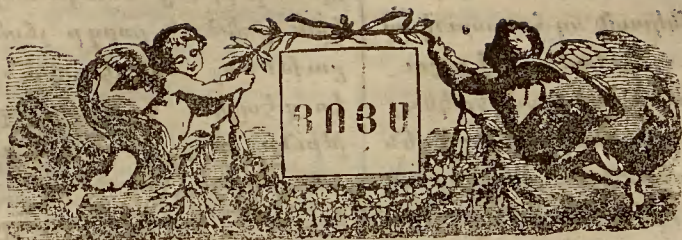
Դաղար Գալիկեան

Ճանիկ Արամեան

Մանկասար Դալճի

Մանուկ Պարոնեան

Մատթէոս Պէլլիկեան

ԱՄՍԱԳԻՐ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԻԻ 16

1865

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տ. Տ. Պ. Օ. Ղ. Ո. Ս. Ի.

ԱՌԱՔԵԼԱՇՆՈՐՀ ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՆՈՐՈՒ ՀԻՄՆԱԳՐԻ ԶԱՐԽՓԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԱՆԱՅ

ԵՒ ԲԱԶՄԵՐԱԽՏ ԱՌԱԶՆՈՐԴԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱՊԱՀ ՔԱՂԱՔԱՅ

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԵՒ ՆԻԿՈՄԻԴԵԱՅ

Հարուսկութիւն Տես Թիւ 43

Գ.

Ո՛վ անճառելի խնամոց Արարչին, որչափ անհասանելի են իւր խորհուրդները: Պրուսա և Նիկոմիդեա մի և նոյն ատեն դանդաթի կելլեն իրենց հոգեկոր տեսուչներէն: Առաջինն յանիրաւի, վասն զի Անոր անաչառ յանդիմանութեանց և արդարացի կշտամբանաց

չէր կրնար տանել: Երկրորդն իրաւամբ, վասն զի նոր Առաջնորդին վրայ հանգուցեալ Նախորդին* կատարելութիւնները

*Կապուտիկ անուանեալ Բարդուղիմէոս Ա. րքեպիսկոպոսը, որ իր գիտութեան եւ ար-

չէր տեսներ : Բայց տես՝ որ Աստուածային ամենիմաստ նախախնամութիւնն երկու կողման դանկատն ալ հասարակաց բարւոյն կտնօրինէ : Նիկոմիդացիք շուտով խելամուտ կըլլան առժամանակեայ Տեսչին բարեմասնութեանց , սիրով իրեն կ'յարին , և բազմաթիւ ստորագրութեամբ զԱնիկայ իրենց առաջնորդ կը խնդրեն : Այս օրինաւոր խնդիրն ընդունելի եղաւ Ս . Պատրիարքին , և Պօղոսի վրայ Նիկոմիդիոյ ընդհանուր վիճակին , և Արմաշու Ս . վանաց առաջնորդութիւնն արքունի հրովարտակալ , եւ պատրիարքական կոնդակալ հաստատուեցաւ , յամին 1809 , և հայոց ՌԻՄԹ յունիս ամսոյն մէջ :

Դեռ երկու տարի անցած չէր գրեթէ , երբ Պրուսացիք իրենց անխոհմութեան վրայ զղջացան , որով իրենց բազմերախտ Առաջնորդին հայրական խնամքներէն զրկուեցան : Բայց ի՞նչ ընեն , որո՞յ դիմեն . իրեն դիմելու երես չունէին , վասն զի անոր խնամքով վայելած անհամար բարիքներն երես առ երես ուրացեր էին : Պատրիարքին դիմելն ալ տնօգուտ էր , վասնզի քաղաքացւոց համար անպիտան մէկն է ըսելէն ՚ի զատ , իրրի վնասակար՝ ամբաստանութիւններ ալ ըրած էին : Անճար մնալով վերջապէս Պրուսայի կուսակալին դիմեցին , ազուջելով՝ որ շնորհք բնէ գրել ՚ի Բ . դուռն , և Պօղոսի՝ քաղաքին Հոյ հպատակաց կառավարութեան անհրաժեշտ կարեւորութիւնն խնայելով զԱնիկայ վերստին Պրուսա զարձուներուն ճարը տեսնէ :

Ասքինութեան համար հաճութեամբ եւ հաւանութեամբ Պօղոսի Ս . Պատրիարքին եւ ազդին համօրէն երեւելեաց Ս . Էջմիածնի Առթողիկոս ընտրուեցաւ յետ վախճանի Տ . Գուկաս Ս . Աթաղիկոսին , յամին 1800 եւ Հայոց ՌԻՄԹ :

Սակայն ո՛վ պիտի համոզէր զՆիկոմիդացիս՝ որ իրենց ձեռքն անցած պատուական դանձուն յարգը չճանաչելով դիւրութեամբ ձեռքէ հանեն : Ծանրակշիռ էր դէպքը , և Պատրիարքին խոհմութիւնը չէր ներէր , որ մէկ կողման սիրտը ցաւցունելով միւսն հաճեցունէ . ուստի խոհմութեամբ մէջ տեղը գտնելու , և երկու կողմն ալ շահելու մոռք , որոշեց՝ որ Նիկոմիդիոյ վիճակին առաջնորդութեան հետ Պրուսայի տեսչութիւնն ալ Պօղոսի յանձնուի : Աւասիկ պատճառը որով այս կրկին վիճակաց հովուութիւնն ալ երանելոյն յանձնուեցաւ՝ յամին 1812 եւ հայոց ՌԻՄԹ :

Այնչափ մէծ էր Պրուսացւոց սրտին փափաքը երանելոյն օրհնութիւնը վայելելու , որ այս ուրախառիթ լուրն անաժնուն պէս մարդիկ ընտրեցին որ իբրեւ պատգամաւոր եւ հրաւիրակ երթան իրենց խնդութիւնն յայտնեն երանելոյն , և զանիկայ փառաւոր հանդիսի ՚ի Պրուսայ հրաւիրեն , ուրկից դըրեթէ երեք տարի յառաջ տրամութեամբ եւ սրտի ցաւով մեկնած էր : Առիթ մը եղաւ այս երանելի ծերունոյն առաքինութեանց ըստ մասին աշխարհի մէջ հաշակուելուն : Հրաւիրակաց հետ ուղեկից դանուեցան Նիկոմիդիոյ վիճակէն բազմաթիւ պատուաւոր ազգայինք ալ , և անոնց ուղեկցութեամբ Պրուսայ հասած առեն ուղղակի բարձրապատիւ Ազիլ փաշայ Աուսակալին ապարանքը դիմեց ըստ խնդրոյ նորին , և պարտուպատշաճ մեծարանքը Նորին բարձրապատիւութեան մատուցանելէն զկնի , շընորհակալ եղաւ անոր արդարակորով կառավարութեանէն , եւ իր վրայ ունեցած մասնաւոր վարկումէն , օրհնեց զինքը , եւ անոր կենաց բարեբաւտութեան եւ երջանկութեան համար ջերմեռանդն բարեմայթութիւններ մատուց

առ Ստառած :

Չուարճացաւ , բերկրեցաւ բարձրապատիւ Կոստակայր , և ամեն մարդասիրական և մտերիմ բարեկամական ընդունելութիւն և պատիւ չ'իյնայելէն ի վտար , առ ի ցոյց մեծ յարգանայ . և ի շնորհս հայ հասարակութեան սամայր մուշտակաւ ալ պատուեց զպատկառելի ծերունին . և փառաւոր ձի մը հեծցունելով՝ Գրան Հարկւրապետն ալ ամբողջ իւր գունդով ուղեկից դրաւ մինչև Առաջնորդարան , որպէս զի ճանապարհին անպատեհ դէպք մը տեղի չունենայ անողայ մարդիկներէն : Ամեն ազգէ անթիւ անհամար բազմութիւն եկեր շարուերէն անցնելիք փողոցներուն վրայ : Ամենքն ալ երանի կուտային Հայ ազգին , որ այսպիսի պատուական հովուի արժանալիք էր : Բայց այն որ առաւել յիշատակութեան արժանի է : հանդիսակից Տէր վիշ մը՝ այս փառաւոր հանդիսիս վրայ ոքանչանաւելով՝ յանկարծ ուտաներբողական երգ մը շարադրելով կնուիրէ Երանելոյն * :

Այս ամենը կըլլար , բայց անձնական կարողութիւնը կններէր : Կարելի է՝ որ մէկն այս յանձն առեալ լծոյն ծանրութիւնն ալեօք ծաղկեալ հասակին հետ բաղդատելով՝ գործադրութեան մասին թերութիւններ նկատէր . սակայն հողեւոր մշակութիւնը հողւոյ տեսչութիւնը հասակի կնայի՝ արդեօք այն պաշտօնէին վրայ , որ դմահ անձնանուէր ծառայելու ուխտեալ է , « Ս . Հողւոյն աներեւոյթ զօրութիւնն իմ տկարութիւնս կըօրացնէ , կըսէր , Երանելին , և երիտասարդութեանս անհնարին երեցած գործերը՝ ծերութեանս աւելի ժրութեամբ կատարել կուտայ » : Եւ յերաւի մեծա-

մեծ դժուարութեամբ և բազմապատիկ նեղութեամբ լի էր այս նոր իշխանութիւնը , վասնզի Բիւթանիոյ ամեն մէկ թեմերն իրարմէ անկախ , և իրարու թրշնամի Տէրէպէկի անուանեալ բռնաւորներու տակ բաժնուած ըլլալով , ստիպուած էր անոնց ամենուն ալ սիրան հաճեցունել՝ որ Հայ հպատակաց իրաւունքը պաշտպանեն , Քրիստոնէական կրօնքի և եկեղեցական կանոնի դէմ ընելու չըստիպեն :

Այս պատճառաւ էր ահա՝ որ Առաքաղարու քաղաքապետ Ղարա Օսմանին* սրտմտութիւնն ալ իր վրայ դըրդուելով երկու անգամ մահուան վտանդի մէջ ընկաւ իւր կեանքն ալ , եւ Աստուծոյ ամենակալ աջոյն պահպանութեամբն անվնաս աղաւթեցաւ : Երբ դիչեր մը Տ . Ռափայելին տունը պրահին

* Ասիկայ չըջակայ բռնաւորաց ալ աչքը վախցունելով մինչև իսկիւստար տիրաւար իշխանութիւն կրանցներ , և երանելոյն ամբաստանելով՝ երբ երկու փաշայ իրենց դուռներուն եկան Առաքաղար սրաշաւելով հնազանդել և անձնատուր ըլլալ կը խնդրէին , Օսման ամբարտաւանութեամբ կուրցած , և իր բացած խրամներուն ապաւինած , որով « Եափաշ » գետին ջուրը քաղաքին բոլորը պատցունելով Աղաթիսի գետը վաղցունել կուղէր , փոխանակ հնազանդելու պատերազմի պատրաստուեցաւ . զինուորեց քաղաքի Հայ և տաճիկ արհեստաւորներն , դերձակ կոշկակար երկաթագործ հողադարձ ևւ այլն . Որոնք առաջին յարձակման ցիր ու ցան ըլլալով մաւա դօրքն անխախտ յԱռաքաղար . կրակի սուաւ ըլլանաւորին տունն ու բնակութիւնը : Օսման անձար մնալով հազիւ պրծաւ քաղաքէն դուրս իւր հաւատարիմ քանի մը մարդիկներով , բայց վերջապէս Զէյնէլ անուն տաճիկ մը կնոջ մատնութեամբ՝ բուն իսկ Զէյնէլի տան մէջ հրացանով սպաննուեցաւ :

* Տես յաւարտ կենսագրութեանս :

մէջ պատերով ըստ անփորութեան սաղ-
մոսերգութեան կտարապէր, բռնաւոր-
րին հրամանաւ խել մը զինուոր եկան
տունը պաշարեցին, որ միջոց մը գտնե-
լով վրան հրացան պարպեն մեռցունեն:
Այս միջոցը գտեր էին, բայց չէին գի-
տեր. ինչու որ՝ ոչ միայն առանձին էր
այս ատեն, այլ բանին տեղեակ չըլլա-
լով շատ անգամ աներկիւղ եւ անկաս-
կած պատուհաններուն ալ կմտենար.
շատ փորձեր ըրին իրենց մեծին հրա-
մանը գործադրելու, բայց քանի ան-
գամ որ հրացանը աչքերնուն առած
պարպելու վրայ կըլլային, կտեսնէին՝ որ
նշան առած մարդը ուրիշ մէկն է: Շատ
կաշխատին այն գիշերը, եւ միշտ նոյնը
տեսնալով՝ ետ կդառնան: Եղելութիւնն
իրենց մեծին պատմելու: Օսման՝ բանն
իրենց վախկոտութեան եւ անճարակու-
թեան տալով՝ ուրիշ առթի կթողու իւր
չար խորհրդոց գործադրութիւնը: Ե-
րանելին անկէց ետքն ստոյգ իմանալով
որ այնուհետեւ Ստաբաղար մնալն իւր
անձին համար անտարակոյս վտանգա-
ւոր է, իրիկուն մը քաղաքին երեւե-
կները քովը կանչելով՝ իմացուց վաղ
առտուանց իրեն համար քաղաքէն ել-
լելու հարկն ու դիտաւորութիւնը: Պի-
շեր ատեն երբ խել մը հոգի կպատ-
րաստուէին իրենց սիրելի Սաաջնորդ-
հօրն՝ ուղեկից ըլլալու, վրայ կհասնի
Գարտակ մականունանեալ հայ զինուորը
որ բռնաւորին ալ սիրելի էր, եւ իշ-
խանաց այս պատրաստութիւնը տես-
նալով՝ ի պատիւ եւ ի մեծաբանս երա-
նելոյն ինքնալ կընկերանայ կամայօժար
Ճամբայ ելլելու որոշուած ժամն արդէն
բռնաւորին ականջն հասած ըլլալով կա-
նուխկէկ մարդիկ հանած էր ճամբուն
վրայ յարմար տեղ մը դարան մանելու.
որ անցած ատեն զարնեն սպաննեն:
Վտանդն անհրաժեշտ էր, բայց տեսն-

Ստաւծոյն յախնամաւ մատը, որ բազ-
մութեան հետ ցորեկ ատեն կանցնի եւ
բանելին ալ. եւ ոչ ոք կհամարձակի դա-
րանակաշներէն եւ ոչ հրազէնք մը պար-
պելու: Որովհետեւ Գարտակն ուղեկից
տեսնելով կկարծեն թէ գուցէ Օսման զըղ-
ջացած ըլլալով յատկապէս հայ զինուորն
հետ դրած է՝ որ նշան մ' ըլլայ ծերու-
նւոյն կենաց խնայելու: Օսման այս ան-
գամ ալ ատոնց պարտապ ետ դառնալը
տեսնալով, զարմացմամբ ըսաւ. « Ստա-
ուած է այդ մարդուն կենաց պահպա-
նողը »:

Այ էց զատ մեծ բազմամարդ վի-
ճակին հասարակութիւնը ոչ միայն մէկ
մէկէ հեռի թէմերու մէջ սփռուած ըլ-
լալով անձամբ այցելութիւն ընելու դը-
ժուարութիւնը յարաւե կ'կրէր. այլ եւ
տգիտութեան դատապարտեալ ապստամբ
բռնաւորաց ձեռօք կեղեքեալ, տուայ-
տեալ ըլլալով, կարող չէին մարդկութեան
պատիւը ճանչել. եւ քրիստոնէական պար-
տաւորութիւնին կատարել. ուստի երա-
նելոյս առաջին հոգն այն եղաւ՝ որ ինչ-
պէս այն ատեն ի Պրուսա, հիմակ ալ
Նիկոմիդիա, յՍտաբաղար, եւ ուրիշ
գլխաւոր տեղեր դպրոցներ կանգնէ.
եկեղեցիներ շինէ, կամ եղածը նորոգէ,
ընտիր վարժապետներ դնէ, ու ժողո-
վուրդն յորդորէ խրատէ՝ որ զաւակնին
դպրոց դրկեն՝ գրել, կարդալ, ու բարի
վարք սորվեցունեն, որ մեծնալով ըն-
տիր քաղաքացի ու բարի քրիստոնէաց
ըլլան: Վերջապէս ինչ բարեկարգ ու-
թիւն որ ըրաւ Պրուսայի մէջ նոյնը Նի-
կոմիդիայ վիճակին մէջ ալ հաստատելով
քիչ ժամանակին քաղաքակրթութիւն
հասարակուն մէջ ալ բաւական ծաղկեցու-

Սակայն ցու էր տեսնել միշտ՝ որ
վիճակին մէկ հատիկ վանքը, շրջակայ
վիճակաց մէկ հատիկ ուխտատեղին եւ
հօդուոր միթիթարութեան վայրը՝ որ աս-

ընենքով յառաջ իր բոլոր ամպագիր մա-
տեաններով և ձեռագիր հնութիւննե-
րովն հրոյ ճարակ եղած, և միաբանու-
թիւնը ցրուած ըլլալով անապատ դար-
ցած, բուէճներու պատսպարան եղած
էր*, և հալէր կմաշէր սրտովն. նախա-
տես խորհրդով և սուր մտածութեամբ
կրիտէր կտեսներ՝ որ այս աւերակ տու-
նը՝ օր մը կրնար ընդհանուր վիճակին լու-
սաւորութեան կեդրոնն ըլլալ: Բայց ի՞նչ
ընէր, մէկ կողմէն բռնաւորաց երկիւղը,
միւս կողմէն չքաւորութիւնն անհնարու-
թեան տանելով ձեռնարկութիւնը, վհա-
տութիւն կարտաճուէին արիական սրը-
տին: Արդարեւ մարդկօրէն մտածելով՝
բնականապէս հետեւանքն այս պիտի ըլ-
լար. սակայն երանելին իւր յոյսը սոսկ
մադեպիկն նպատակը և բնական հան-
դամանաց լրաց հաստատած չըլլալով, աս
տուածադիցիկ խրախոյս մը կղզար ի
նեւրքուտ չլքանելու. կատարելապէս
հաւատարմութեան անհաշիւ պիտի
թէ «Անհնարինքն առ ի մարդկանէ
հնարաւորք են առ յԱստուծոյ: Այս
հաւատքով և այս յոյսով միտքը դրաւ՝
որ Աստուծոյ յաջողելովն՝ և աղքատ վի-
ճակայնոց շինութեան ծախքին հանդա-
նակելով ամեն ջանք ի դուրս դնէ այս
մեծագործ շինութեան իւր կենդանու-
թեան ի գլուխ հանելու:

*1797ին Բարդուղիմէոս Սրբեաշխու-
տոյն նորագ շինեց եկեղեցին, և միաբա-
նութեան սեփականէրը. միաբանութիւն կաղ-
մեց, բնակիչ ձեռագիրներ հաւաքելով, և
տպագիրներ գրելով մասնաւորաբան հաստա-
տեց: Բայց յամին 1804 Ս. յան օղլու Տէրէ-
պէկին նոր թշնամեաց երեսէն փախստական
վանք կապատանի, վրայ կհանին թշնամիք
հրամանատարութեամբ ուղղուն Հատանայ, և
վանքն ու ամառաւոր իւրեւ ամառաւորանարան
թշնամայ մէկէն կրակի կուտան:

Վանք մ'էր շինելիքը, և քարո-
ղիչ վաղապետաց կրթարան, որուն
պէտք ունէին թէ վիճակայինք և թէ
համօրէն: Աղղը, ուստի և հարկ սեպեց
շինութեան ձեռնակելէն յառաջ միա-
բանութիւնը կազմել. իւր ձեռօք հիմ-
նած դպրոցներէն ընտրեց առաւ կիրթ
և ուսեալ պատանիներ, և զանոնք իւր
ձեռօք քաղաքակրթութեան և բարի
վարուցմէջ վարժելով ստրկաւագ և վար-
դապետ ձեռնադրեց* և ասպ շինուա-
ծոյն պատրաստութիւնը տեսնելու ձեռք
դարկաւ:

Ժողովրդեան փափաքը տեսնելով
վստահ էր նիւթական պատրաստութեան
գրամական նպատակից դիւրաւ յաջողե-
լուն, և բաւական գումար ալ ձեռք բե-
րած էր շինութիւնն արկեսելու, կ'մնայր մի-
այն արքունի հրովարտակին, որ ժամա-
նակին դժուարութեանց վրայ Հելլենաց
ապստամբութիւնն ալ վրայ դալով աւելի
ծանրացուցած էր: Սակայն մարկային
կարողութեան հետած տեղն է, որ Ա.

*Սոնոց մէկ քանին իրենց խոհականու-
թեան և գործունէութեան պաճուաւ, մե-
ծամեծ պաշտօններու հրաւիրուելով արդիւ-
նաւոր ծառայութիւններ ըրին ազգին. որոց
գլխաւորն էին և՛ Սեփականոս Եպիսկոպոս
Ջաքարեան Աղաւնի, Բատրիարքը. Քեթրոս
Եպիսկոպոս՝ որ երանելոյս վախճանէն ետքը
Պրուսացի առաջնորդութեան յաջորդեց: Քօ-
ղոս Եպիսկոպոս Թաքթաքեան՝ առաջնորդ
Չմիւռնիոյ, և արդի սրբազան Բատրիարքը
Յակոբ Արդապետ Մինանեան, որ Մեմփան
նոսի Բատրիարքութեան միջոցին վերա-
ռաջնորդութեան պաշտօնը վարեց. Թաթեւ
Արդապետ Թամէթեան Ղիկիմիդացի, և
կարապետ Արդապետ Պրուսացի. որ ա-
տեն մը Ջաքարեանի առաջնորդ և բաւական
ժամանակ ալ Բատրիարքական փոխանորդ ե-
ղաւ ի Քօլիս:

տուծոյ օգնութիւնը կ'հասնի: Ուկրը նոր երազել թէ երանելոյն Տերութեան ստորին պաշտօնէի մը քիչ օրէն Բռնաշուքեան Աստիճանին, և անկէջ մեծ Եպարքոսութեան հասնելու գուշակութիւնն անվրէպ կատարուելով ոչ ինչ ծախքով և քիչ ժամանակի մէջ այս փափաքին ալ կ'հասնի*:

Մեծ եղու Պրուսայի քահանայից զարմանքն որ մինչ Երանելին ծաղկազարդի առաւօտ Եկեղեցւոյ առեանը ելած Աստուծոյ խօսքը կ'վարդապետէր, անձանթի և օտարական մէկը** Աւագ երեցին մօտենարով իւր Պօլիսէն յաջողութեամբ վերադառնալն երթալ աւետել կայնդէր: Ստիպեցաւ Աւագ երեցին անոր թախանձանաց զիջանելու: հրովարտողը ձեռքն առած տարաւ մատոյց երանելոյն: Զուարթացաւ ցնծա-

*Օր մը Նիկիոմիդիոյ արքունի նաւարանի ճեպչին տեսութեան կերթայ: խօսակցութեան մէջ, կերպով մը զանիկայ բղնջխութեան պատուոյն մէջ տեսնելու փափաքը կ'յայտնէ: Քիչ ժամանակէն այն Պրուսայու կուտակալութեան պաշտօնակալութիւնը կ'յանձնուի: նոյն տառնները Նրանելին Պրուսա զանուելով իբրեւ նախաձեռնութ քարեկամ, և իբրեւ ազգին ներկայացուցիչ ի գիմաց ազգայնոց շնորհաւորութեան կերթայ: Եւ խօսից կարգին մէջ իւր առ Աստուած յոյսը կ'յայտնէ՝ որ Վերին բարձրագոյնութիւնը մեծ եպարքոսութեան բարձին պիտի հասցունէր: Հաւատաց շափրդ Ալի փաշայ ծերունոյն գուշակութեան, և խոստացաւ երդմամբ որ եթէ այն տառնձանին հասնի՝ ինքը պատրաստ է իւր մը ևս իցէ խնդիրն անվրէպ ի դուխ հասնելու:

**Ասիկայ էր ներկարար մահաւետի Պօղոսն Ատաբաղարցի, բնիկ օրթագիւղէն կէջլէի՝ զոր աղերսագրով հանդերձ զրկած էր առ նորընտիր եպարքոսն՝ անոր առ ինքն ըրած խոտմունքն յիշեցնելով:

յաւ երբ հրամանագրէրն ընդունեց. դռն հաբանական աղօթք և օրհնութիւն մատոյց Ամենակալին Աստուծոյ դթութեան, և ուրախութեան արտասունքներն սպիտակափայլ ալիքներէն ազրիւրապէս ցօղել սկսան, լացաւ և լացուց համախմբեալ ժողովուրդը, և զամենեւին շարժեց Աստուծոյ տանը շինութեան առատ տրօք հանգանակելու: և իսկոյն ամեն միջոց ի դորձ դրաւ ձեռնարկելի դորձը շուտով սկսելու և յաջողութեամբ կատարելու:

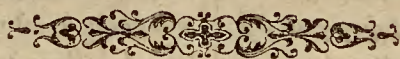
Արդէն շրջակայ թեմից Առաջնորդաց պատկառելի և ժողովրդեան սիրելի ըլլալով կոնդակներ ցրուեց ի Պօլիս, Անկիւրիա Նայլը—խան, Կուտինա, Սիվրի—հիսար, Ղարա—հիսար, Պիլէճիկ, Մահալըճ, Պանտրմոյ, և Պալքէսէր, յորդորելով որ Ս. Տաճարին շինութեան որուն 16 տարեէ ի վեր իրենք ալ կիսափաքէին, առատ և զուարթ ողորմութեամբ մօտնակից ըլլան: Մանաւոր զրուածք բացաւ իւր երկու թեմին մէջ, և ամենուն ալ պարտք դրաւ իւր կարողութեան համեմատ կամ էւելօք ալ օգնել շինութեան, և ինքը ձեռնաստուն աշակերտաց դորձակցութեամբ և վիճակային երեւելեաց հոգատարութեամբ յամին 1820 մայիս ամսոյ մէջ հիմնարկութիւն ըրաւ: Զարմանալի էր ժողովրդին եւազը՝ զոր ունէին այս նուիրական տեղոյս ընդ փոյթ աւարտման վրայ՝ որ ինչնոուն և մէկ աւուր մէջ ամբողջ լըմնալու հրաման եղած էր: Վիճակին զանազան կողմերէն՝ զանազան արուեստէ երիտասարդներ ինքնայօժար, ինքնակամ եկան լեցուեցան ձրի աշխատելու: ոմանք մինչև շտաբթական ուտելիքին ալ հետերնին բերելով: Տեսնել պետք էր Նիկիոմիդացի, Ատաբաղարցի, Պաղէճիկցի, Կէյլէցի, բազար գիւղցի և ուրիշ տեղերէ կտրիճ երիտասարդներն՝ որ խոսք

խումբ բաժնուած, ոմանք ջուր բեռցու-
ցած սայլի մը՝ անձամբ լծուելով խա-
կալու ձորէն դէպ ՚ի վեր այնչափ արա-
գութեամբ կ'աղէին՝ որ գետնի փոշին
երկինք ցնդելով մառախլապատ միրկի մը
պատկեր կներկայացունէր։ Ոմանք հաս-
տահարուստ գերաններ ընկերութեամբ
շալակնին առած՝ այնպէս դիւրութեամբ
շինուածքին բարձրութեան կհասնէ-
ին՝ որ ճարտարապետական մեքենայից
ալ պէտք չէր մնայր։

Նոյնպէս ծերունիք, պատանիք,
կանայք և մանկահասակ տղայք իւրա-
քանչիւրն իւր կարողութեան համեմատ

աշխատութեան պարապելով, կ'փափա-
քէին՝ ամեն ջանք ՚ի դործ կ'դնէին՝ որ
ժամագրութեան օրը չհասած դործը
լմննայ կատարի։ Իսկ ինքն Նրանեղին
իւր եօթնամեամեայ զառամեալ հասա-
կին մէջ հանապազ ճարտարապետական
կանգունը ձեռքը ճարտարապետին և
վարպետաց քովէն չէր հեռանար, զի
ինքն էր շինուածքին ուրուագիծը տուողն
ու ծրագրողը, և կուգէր՝ որ չըլլայ թէ
դիտմամբ կամ սխալմամբ ամենափոքրիկ
փոփոխութիւն մը ըլլայ ձեռքն մէջ։

Շարունակելի։

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԻՄԱՍՏԱՅԻՐԱԿԱՆ Ի ՎԵՐԱՅ ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Շարունակութիւն : Տե՛ս թիւ 45

6². Ժողովուրդը բոլորովին կառա-
վարութեան մէջէն դուրս հանել պէտք
չէ. բայց օրէնսդրական իշխանութեան
ալ մասնակից ըլլալու չէ։ Գերագոյն իշ-
խանութեան բաժնուած ըլլալէն յառաջ
եկած ձախորդ հետեւանքները աշ-
խարհիս խիստ երեւելի հասարակապե-
տութեանց մէջ ալ տեսած եմք. երբ
մէկ անգամ ժողովրդեան պատգամա-
ւորները գերագոյն իշխանութեան տի-
րեն, ալ անկարելի է՝ որ իրենց արդար
սահմանաց մէջ մնան. եւ կանուխ կամ
անագան ամեն բան ժողովրդական տի-
րապետութեան կփոխեն։ Պէտք չէ տալ
անոնց անանկ իշխանութիւն մը՝ որ ժո-
ղովրդը խաբելու, հակառակութեան
և տապալամբութեան կրակը բորբոքե-

լու փորձութեան մէջ ձգէ զիրենք։

Ժողովուրդը գերագոյն իշխանութենէ
ասանկ մերժել ուղեւով զիրենք ու-
րի տակ առնել ալ չեմք ուղեր. մենք
ժողովուրդը ներկայացնող այն յանդուգն
անձանց դէմ չեմք խօսիր, որոնք ժողո-
վրդեան ճշմարիտ թշնամիներն են, վա-
սըն զի փոխանակ զանոնք պաշտպանե-
լու իրենց յանձնուած աւանդը կմա-
նեն, և փառասիրութեամբ Տէրութեան
մէջ խռովութիւններ կձգեն։ Հասարա-
կապետութեան պաշտպան և նեցուկ
խեղճ ժողովուրդն է. պէտք է զայն ա-
ղէկ կերակրել ու աղէկ աշխատցնել։
Թէ որ աղէկ չկերակրուի, ուժէ կլնայ,
հասարակապետութիւնն ալ կտկարանայ
թէ որ չաշխատի, կատաղի և անուանձա-

նասուն մը կըլլայ : Արդ ժողովուրդը հա-
տարակութենէ ազատ պահելու և թա-
գաւորական իշխանութեան ոտքի կոխ
ըլլալէ արգիլելու համար , պէտք է՝ մէկ
անբռնաբարելի օրէնք մը կենայ՝ որ տէ-
րութեան արտաքոյ կարգի տուրքերն
առանց իրեն հաւանութեան վրան չը-
ծանրանան : Հոս ըսածս կանոնաւոր և
տարեկան եկամուտներու համար չէ , ո-
րոնք բացարձակապէս կարելորդ են տէ-
րութիւնը և թագաւորութիւնը պաշտ-
պանելու համար , եւ թագին անվաճա-
ռելի առանձնաշնորհութիւններն են ,
զորոնք թագաւորներն ալ իրաւունք ու-
նին պահանջելու : այլ արտաքոյ կար-
գի , նոր և առ ժամանակեայ տրոց հա-
մար է ըստծնիս : Արդ Փիլիպպոս տը
Քոմինէս մեծ քաղաքագիտին եւ ազ-
նիւ թագաւորականին հետ ես ալ կը-
սեմ , թէ՝ « Աշխարհի վրայ ոչ թագա-
ւոր մը եւ ոչ մէկ իշխան մը իւր հպա-
տակաց հաւանութիւնը չառած՝ վրա-
նին այնպիսի հարկեր դնելու իրաւունք
չունի , եւ անոնց կամոց հակառակ ալ
չկրնար այն հարկերը պահանջել , եթէ
ոչ բռնութիւն բանեցնելով : Բայց պի-
տի ըսեն՝ այնպիսի տախտոյ դէպքեր կը-
պատահին , որ դաւառականները ժո-
ղովի կանչելէն ետքը՝ որ այնչափ շուտով
չկրնար ըլլալ , արտաքոյ կարգի հար-
կաժողով ընելը վտանգաւոր է Ռերեմն
իշխանին ընել ուղած պատերազմը ար-
տորնօք ընելու բան մ' է : որովհետեւ
լսուած է՝ որ շատերը այս դժուարու-
թիւններուն վրայ խօսած ատեննին պա-
տերազմը մէջ կըբերեն : Ընդհակառակն
կարելի է խիստ անագան անոր ձեռ-
նամուխ ըլլալ , եւ պատերազմ հրատա-
րակելու միշտ պատահութիւն չ'դառնալի-
ր :

7. Բայց կառավարութեան այս
կերպն աւելի կատարեալ ընելու համար
միապետութիւնը ժառանգական ըլլալու

է : Մեծամեծ օրէնագիրները բաժան-
մանց եւ նախանձու առաջն առնելու
համար այս իմաստուն զգուշութիւնը
առած են : Իրենց կթուէր՝ թէ գերա-
դունութեան իրաւունքն ալ սեփական-
նութեան իրաւանց պէս ծնողեամբ հաս-
հասաւտուիլ պէտք է : Բնութիւնը՝
որ կանոն մը տուած է մեզ մէկուն հա-
մար , կերեւի թէ զանկիւց մեզ տուած է
միւսին համար : Ժողովրդեան համար
մէկ մէծ բարիք մ' է ասիկայ որ՝ կառա-
վարութիւնը՝ նոյն իսկ մարդկային աղղը
մշտնջենաւորող օրէնքներով կառավա-
րուի , կամ թէ անկ ըսենք՝ բնութեան
հետ յարմարի : Ամէն բան հաւասար է ,
սակայն այն բանը՝ որ բնութեան հաս-
տատուն և անշարժ օրինօք կանոնաւոր-
եալ է , միշտ նախապատիւ համարելու է
քան զայն՝ որ մարդուս յախուռն և ան-
հաստատ կամաց արդիւնքն է :

Ընտրական միապետութիւնն ամեն
տեսակ կառավարութիւններէն աւելի գէշ
է : սրչափ որ իշխանութիւնը մեծ է ,
այնչափ ալ անոր հասնելու համար հը-
նարքներ կան . և զանկիւց ժողովուրդին
դատման և ընտրութեան ձգելն ալ աւելի
վտանգաւոր է : Թէոր Հռովմայ Տէրուն
բո՛ւ թշուառութեանց աղբիւրն աղէկ
քննուի , պիտի տեսնուի՝ որ գրեթէ ամեն
ալ ընտրութենէ յառաջ կուգար : Ամեն
բան բանակի մը բռնութեան ներքեւ էր
որ գերագունութեան տիրած ըլլալով՝
իւր ուղածը գլուխ կընտրէր , և երբեմն
ալ շատերը մէկէն կընտրէր : Թագաւոր
մի՞ ուր իւր մեռնէլէզ վերջը՝ իւր յաջորդաց
համար յուսալու բան մը չունի , իւր կե-
նաց մէջ միայն իր օգուտը կը մտածէ :
Իսկ ժառանգական թագաւորը՝ իւր թա-
գաւորութիւնը իրեւ իւր որդեաց ձգե-
լիք ժառանգութիւն մը կը նկատէ :

Այս յաջորդութեան օրինաց անհը-
րաժեշտ պահպանութիւնն է՝ որ գրեթէ

չորս հազար հինգ հարիւր տարիէ 'ի վեր հաստատուն պահած է Չինաց ընդարձակ տէրութիւնը : Թաթարներն այս միջոցին չատանգամ թշնամութիւններ ըրած են . սակայն չեն կրցած բնաւ այս տէրութիւնը խախտել : Բայց երբ ման տարիները (նախարար) ժառանգական իրաւունքը փոխել և իւրաքանչիւրը գերագոյն տէր ըլլալ ուզեցին՝ Ժի դարուն սոսկալի յեղափոխութեանց պատճառ է դան . թաթարներն ալ սոյն առիթը դիրենք նուաճելու գործածեցին :

Նոյնպէս ժառանգական յաջորդութիւնն է՝ որ հոգար վեց հարիւր տարիէն աւելի միջոց հաստատուն պահած է Եգիպտացեաց տէրութիւնը՝ որ ունենէն աւելի խնամտուն էր : Չար թագաւորներուն կիսայելին անոնց կենդանութեան տանն , որովհետեւ հասարակաց հանգիստն այսպէս կ'ազատէր . իսկ մեռնելէն վերջը՝ գնբեզմանէ դրկելով կ'աւաթէին զանոնք : Ամենց տունի ըրած են , բայց ասոր օրինակները քիչ տեսնուած են , ընդհակառակն թագաւորները մեծաւ մասամբ ժողովրդեան այնպէս սիրելի եղած են , որ մեռնելէն վերջը ամէն մարդ զիրենք կոչբար՝ իբրև իրենց հօրը և զուակաջը մահուան վրայ :

Այս պատճառաւ կարելոր է նաեւ՝ որ թագաւորական իշխանութիւնը չուփաւորող ազնուապետական կարողութիւնն ալ՝ հաստատուն աւ ժառանգական ըլլայ , և ոչ ընտրական : Բնութիւնը և ծնունդը իւրաքանչիւրին իր պատուոյ աստիճանը կուտայ . նենգութեամբ անիրաւ ու աղմկալից ընտրութեամբ անոր հետամուտ ըլլալու պէտք չկայ . և այս էական պատճառիս համար է՝ որ տէրութեան մը ընտրական անդամներն ու ժողովրդեան երեսփոխաններն երբէք օրէնսդրական իշխանութեան մէջ մասն պիտի չունենան . բոկ չեմք ուզել՝ թէ

աւսակաց մէջ տաղանդաւոր և գործուեայ մարդ չգտնուիր՝ քան ազնուականաց մէջ . այլ թէ՝ բաժանմունքներն անհրաժեշտը լալով ամէն բան խարդախութեամբ լի կ'ըլլայ : Երբ ամէն բան կոյր և տգէտ ժողովրդեան ընտրութեան կձգուի , ալ հաստատուն և տնական բան մը չմնար :

Ազնուապետական կարողութիւնն աւելի պէտք է՝ որ ցեղական հնութեամբ կանոնաւորեալ ըլլայ , որպէս զի գերագոյն տէրերը չկրնան իրենց իշխանութիւնը չափաւորող կարողութեան բացարձակ տիրել : Փափաքելի էր՝ որ թագաւորք օրէնսդրական իշխանութեան մէջ իրենց հետ մասն ունեցող հաստատուն ծերաւ կուտին անդամները սւղածնուն պէս շատ ցնելու կարող չըլլային , որովհետեւ եթէ ատանկ չըլլար , իրենց աւելի դիւրին կըլլար ծերակուտին իշխանութիւնը նուազեցնել զանկայ իրենց հաւատարիմ մարդ իկներովը լեցնելով՝ զորոնք յատկապէս յառաջ կը քաշէին իրենց անարդար դիտաւորութեանց ծառայեցնելու համար : Թէ որ գերագոյն տէր մը մեծամեծ անձանց արժանիքը վարձատրել կ'ուզէ , ինչպէս որ պարտաւոր է , կ'երեւի թէ զանոնք 'ի սկզբան օրէնսդրական իշխանութեան իրեն հետ մասնակց ընելով չըլլար , այլ կարգաւ այնպիսի պատուոյ մը հասցունելով՝ որ քանի մը ժամանակէն վերջն իրենց որդեաց ազնուապետական իշխանութեան մէջ մասն ունենալու իրաւունք տայ : « Առաքի նստութիւնը կըսէ անուանի հեղինակ մը , բաւական յորդորուած պիտի ըլլայ , եւ տէրութեան ալ ծառայելու բաւական փոյթ պիտի կենայ , միայն թէ բարի գործքերը՝ զանոնք գործող անձանց զաւկներուն համար ազնուականութեան սկզբնաւորութիւն մ' ըլլան » : Այս կանոնը չկենալուն համար էր՝ որ երբեմն Հռոմիոյ մէջ Տրիբուններն հիւպոտո-

սական պատուոյն հասան, Վենետիկյ ազնուականները չափան դրամի զօրութեամբ, եւ Անգղիոյ մէջ այսօր հասարակ մարդ մը անոնականութեան կհասնի՝ մի միայն պալատականաց փառասէր գիտաւորութեանց ծառայելու համար։ Բայց երբ պաշտօններն ծննդեամբ կանոնաւորեալ ըլլան, տէրութեան իւրաքանչիւր կարգի մարդիկ ուշադիր կըլլան հպատակօրէն աշխատելու, որուն համար սահմանած է զիրենք բնութիւնն ու նախախնամութիւնը, եւ ոչ փառասիրութեամբ կարգերը շփոթելու կշանան։ այս կերպով ազնուականութիւնը կյորդորուի մտաւոր աշխատութեան, եւ ժողովուրդը մարմնական աշխատութեան։ Արդ հասարակագրութեան մը զօրութիւնը կկայանայ անշուշտ այն ժողովրդեան մէջ՝ որուն զանազան կարգի մարդիկ ալ կրթեալ եւ աշխատասէր են։

Ամեն կառավարութիւններէն աւելի հին եւ աւելի բնական կերպն ազնուագետութեամբ չափաւորեալ միապետութիւնն է, որ իրեն հիմն եւ օրինակ ունի հայրական իշխանութիւնը (այսինքն բնութիւնը) ըստ որում քաղաքական ընկերութեանց սկիզբը հայրական իշխանութենէ առաջ կուգայ։ Իսկ աղէկ կառավարութիւն ունեցող ընտանիքի մը մէջ հասարակաց հայրն ամեն բան տիրապետարար իր ուղածուն պէս չլծուեր, հասարակաց որոշման մէջ իր աւելի տարեւոր եւ աւելի խելացի տղոց հետ խորհուրդ կընէ։ Թիստալըդ տիկներն ու ծառաները նոյն դերդատանի հասարակաց հօր հետ հաւասար իշխանութիւն չունին։

Այս դազափարայ էր՝ որ լիզուրիոս հրամայեց, որ լակեդեմոնացւոց բոլոր ազգը մէկ ընտանիք մ'ըլլայ, զաւակին հասարակագետութեան սեպհա-

կան ըլլան, ամենէն աւելի ծեր հայրերը գերագոյն պաշտօնակալն համարուին, և այս բոլոր հայրերը մեկէն թագաւորին հպատակին, որ իրեն հայրենեաց հայր հասարակաց կհամարուէր։ Բայց ժողովուրդը կառավարութեան մէջ բնաւ որոշիչ ձայն չունէր։

Ամենէն հուշակաւոր Տէրութեանց կառավարութեան կերպն ազնուապետական միապետութիւնն է։ Յունաստանի, Կարթագինէի, և Հռոմի մէջ ժողովրդական իշխանութիւնը զօրանալէն յառաջ ամէն բան թագաւորաց և հաստատուն ծերակուտի մը ձեռք կը կառավարուէր։ Իսկ զբան ժողովուրդը՝ որոշիչ ձայն չունէր։ Սպարտացւոց պարէտները, Կարթեգոնացւոց բղեչիւնները, Հռոմիայ տրիբունները, մի միայն ժողովրդեան փաստաբաններն էին։ Այսպէս էր նաեւ հնոյն Եգիպտոսի կառավարութիւնը, թագաւորութիւնը միապետական և ժառանգական էր, գլխաւոր քաղաքներէն ժողովուրած երսուն դատաւորներէ բաղկացեալ ծերակոյտ մը՝ իշխանին գերագոյն խորհուրդը կկազմէր։ Այսպէս էր նաեւ Պարսից Տէրութեան կառավարութիւնը, նախարարները ու թագաւորութեան մեծամեծները ինքնակալին գերագոյն խորհուրդը կը բաղկացնէին, որոնք կըսուէին «Աշք և ականչք իշխանին»։ Այսպէս նաեւ հիմայ Չինաց կառավարութիւնը, կոյսրը թէպէտ և բացարձակ, բայց երբեմն կը նէ, որ առանց իւր մանտարիներուն (նախարար) հաւանութեան երբէք օրէնք մը չհաստատէ։

Այսպէս էր վերջապէս այն կառավարութեան կերպը՝ զոր հիւսիսային ազգերը (որոնց ցուրտ և անքն կլիման երևակայութիւնը տկարացնելով՝ դատումը կզօրացնէ,) մտաւորացած էին աշխարհի ամեն կոյսներն, ուր որ բնակու-

Թիւն հաստատած էին Հոռոմոյ տերութեան կործանելէն վերջը՝ որուն բռնութիւնն ու հարստահարութիւններն մեն ազգերն ալ զգացած էին։ Սաքսոններն ազնուապետական միապետութիւն հաստատած էին Անգղիոյ մէջ։ Յռանքները կեղտաց մէջ, արեւմտեան Գոթացիք՝ Սլաւոնիոյ մէջ, արեւելեան Գոթացիք՝ և անոնցմէ ետքը Լոմբարդացիք՝ Իտալիոյ մէջ։

Մեծին Բրիտանիոյ հին Փառլամենտն ալ պարզ ազնուապետական էր։ Այսպէս էին նաև Գաղղիոյ Դոն տը Մարսը, և Սլաւոնիոյ ազգային խորհրդարաններն։ Երրորդական կարգի մարդիկ՝ և ընտրական անդամներն խիստ ուշ մասն ունեցած են իշխանութեան մէջ, և ի սկզբան ասոնց իշխանութիւնը միմիայն դրամական տուրքերը բաժին ընելու կվերաբերէր։

Ահաւասիկ աս է՝ որ Հափաւորութիւն սիրող թագաւորականաց կարծել կուտայ՝ թէ ամենէն աւելի քիչ անպատեհութեանց ենթակայ եղող կառավարութեանց կերպը՝ ազնուապետութեամբ Հափաւորեալ միապետութիւնն է։ Միապետութեան երեք մեծ իրաւունքներն՝ այսինքն զինուորական կառավարութիւնն, օրէնսդրական կարողութիւնն, ու հարկ ժողուելու կարողութիւնն այնպէս կանոնաւորեալ ըլլալուն են կրօն, որ չկրնան դիւրաւ եղծանիլ։ Պէտք է որ զինուորական կարողութիւնը մի միայն թագաւորին վրայ կայանայ, որովհետեւ զինուորութեան մէջ կարեւոր եղած Ժողովիւնը, դադար

նիքը հնազանդութիւնը, կարգը, և միութիւնը մէկ կամքի մը միութենէն կախումն ունին։ Պէտք է որ թագաւորը հաստատուն ծերակոյտ մը մասնակից ընէ իրեն հետ օրէնսդրական իշխանութեան, մինչդեռ չկրնար ամեն բան ինքիրմով դատել։ Վերջապէս պէտք է որ թագաւորն արտաքոյ կարգի տուրք մը չդնէ՝ առանց թագաւորութեան բաւար կարգաց ընդհանուր հաւանութեան, որպէս զի ժողովուրդը ուրի տակ դացած չըլլայ։ Կառավարութեան այս կերպն ունի այն ամեն օգուտներն՝ որ կդաժնուին գերագոյն իշխանութեան միութեան մէջ՝ օգտակար օրինաց դորձադրութիւնը շուտով ընելու համար խորհրդականաց բաղմութեան մէջ։ Օգտակար օրէնքներ դնելու համար և վերջապէս ժողովրդական կառավարութեան մէջ՝ թագաւորին ժողովրդեան վրայ արտաքոյ կարգի տուրքերը ծանրացնելու անբաւական ըլլալուն համար։

Բայց կառավարութեան այս կերպն ալ՝ որչափ որ օգուտներ ալ ունի սակայն միւսներուն պէս իւր անպատեհութիւններն ալ ունի։

1. Գերագուշտութիւնը թագաւորին և պարոններուն մէջ բաժնելն՝ անշուշտ հակառակ իշխանութեանց մէջ պատեւազմի առիթ կուտայ։ Թագաւորը կանոն թէ ուշ ծերակոյտը իրեն կհպատակեցունէ, ու կնուածէ, և ինքը կըլլայ բացարձակ, կամ ազնուականները մէկմէկ պզտիկ բռնաւորներ դառնալով միապետական կարողութիւնը կընջեն, ինչպէս երբեմն Աթենքի և Հռովմայ մէջ և ուրիշ շատ անգիր։ այսօր ալ Վենետիկ և Ջենովայի մէջ։

2. Միւս կողմանէ այն թագաւորութեանց մէջ ուր որ ժողովուրդը կառավարութեան մէջ երբեք մասն չունի, մեծամեծաց հպարտութիւնն, ագոհո

Գաղղիացոց հին ցեղին մէջ պզտիկ ժողովներ կային, որ « մարտ ու մայիս » անուններուն մէջ գումարուելուն համար կըսուէին « Դոն տը Մարս ու ալ Մէ »։

թիւնն, և փառասիրութիւնն իրենց արհամարհել, և ոտքի տակ առնել կուտան զանոնք՝ որ աշխատութեամբ ապրելու պարտաւորեալ են։ Աղնուականք կմոռնան՝ որ սոսկ ծնունդն իրենց ուրիշ մարդիկներէն վեր ուրիշ բան չէ տուած, բայց եթէ անոնցմէն աւելի բարիք ընելու յարմար առիթ իրենց հպարտութեամբ չառնանգամ կ'յանդգնին իշխանաց դէմ ապստամբել, և իրենց խտուութեամբը՝ ժողովուրդը իրենց դէմ ապստամբելու կգրգռեն։

Աղէկ քննելով կերեի թէ միապետութիւնը խառն կառավարութենէ աւելի նախապատու համարելու է։ Կառավարութեանց միւս կերպերն ալ միապետութեան պէս անպատեհութեանց ենթակայ են։ Բայց անոր ունեցած օգուտները չունին։ Միութիւնը, ժրութիւնը, և աղնուականաց ու ժողովրդեան մէջ եղած հաւասարութիւնը՝ բուն իսկ միապետութեան օգուտներն են։ Բայց գերադոյն իշխանութեան բռնաւորութիւնը, կիրքերն ու զեղծմունքներն ամեն կառավարութեանց մէջ սովորական եղած թշուառութիւններն են։ Երբ մարդկութիւնը տկար, անկատար և զեղծեալ ըլլայ, այն ատեն ամեն տեսակ կառավարութիւններն ալ միշտ իրենց մէջ կկրեն անհրաժեշտ ապականութեան և իրենց անկման ու կործանման սերմունքներն։

Ուրեմն ես երբէք չեմ կարծեր՝ որ անպատեհութեանց ենթակայ չեղող մարդկային հաստատութիւն մը կենայ, կամ մասնաւոր կերպ կառավարութեամբ մը քաղաքական մեծ մարմնոյն անհրաժեշտ աղէտից դարման տանել կարելի ըլլայ։

Վերադոյն իշխանութիւնը՝ որով ձեռք ալ որ ըլլայ, անոր զեղծմունքները կառուելու կամ անագան ամենէն լաւ կերպ

ունեցող բոլոր կառավարութեանց ալ կործանում կպատճառեն։ Գեղեցիկ պատկերները թանգարաններու մէջ կը դրուին տեսնողներն դրօսեցնելու համար, բայց գործնականին գալով՝ կտեսնենմք որ ամենափոքրիկ սխալմունք մը մեծամեծ տերութեանց կործանման պատճառ կըլլայ։ Այս մասին քաղաքական մեծ մարմինը մարդկային մարմնոյն կրնայ նմանիլ տենդ մը, հարբուխ մը, կամ ամենափոքրիկ դիպուած մը՝ զորաւոր և աղէկ կազմուած բունեցող մարմնոյն ալ կտիրէ, ինչպէս տկար և ազդեղ մարմնոյն։ Բժշկութեան մէջ մէկ ծանօցեալ փորձ մը է՝ որ աւելի ուժեղ և կայտառ անձինք յանկարծական սաստիկ հիւանդութեանց աւելի ենթակայ են, քան թէ տկարները։

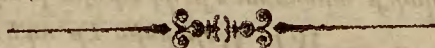
Մէկ կողմէն կառավարութեան լաւագոյն կերպերն անգամ մարդոց զեղծմամբն ու կիրքերովը կրնան աւրուիլ, ուրիշ կողմանէ՝ նուազ կատարեալ երեցող կառավարութիւնները քանի մը ազգաց կրնան յարմար գալ։ Թերեւս անկարելի է վճռել թէ կառավարութեան ո՞ր կերպն աւելի լաւ է կամ թէ ընդհանրապէս ամէն երկրի յարմարող կերպ մը կայ։ Շատ անգամ ժողովրդոց մէկ մէկու հակառակ բնաւորութիւնները իրարու հակառակ կերպերու զանազանութիւնը հարկաւոր և պատշաճ կերեցնեն։ Այս խնդրոյն մէջ այնչափ բաղմամբ զանազան վերաբերութիւններ կմանեն՝ որ մարդկային միտքը չկրնար զանանք բոլորն ալ իր մէջ ամփոփել, անոնց վրայ հաստատուն և վճռական գաղափարութիւն մը ընելու համար։

Ամէն ուստի կառավարութեանց մէջ ի հարկէ գտնուած զեղծմունքներէն ու անպատեհութիւններէն պէտք է համոզւին մարդիկ թէ ըստ տեսականին աւելի կատարեալ երեցող, բայց ըստ

դարձնականին՝ անհրաժեշտ անպատեհ
հալածանց ենթակայ եղող նոր կերպեր
հաստատելու համար՝ արդէն հաստա-
տուած կերպերը փոխելով կամ խախտե-
լով՝ քաղաքական մեծ մարմնոյն աղէտից
դարման չգտնուիր։ Մարդիկ երբեք
չպիտի գտնեն իրենց երջանկութիւն ոչ
արտաքին սահմանադրութեանց և ոչ
այն գեղեցիկ կարգաւորութեանց մէջ՝

զորս մարդկային միտքը կրնայ հնարել.
այլ առաքինութեան այն սկզբանց մէջ
որ կրնայ ամէն չարեաց դէմ դարմաննե-
րը մեր ներսը գտնել, և ընկերութեան
բարեկարգութեան սիրոյն համար մեզի
համբերել կուտան այն ամէն զեղծմանց՝
որոնց ենթակայ են ամենէն լաւ կառա-
վարութիւններն անգամ։

Շարունակելի։

Ի Տ Ա Ր Ա Ժ Ա Մ Մ Ա Հ

Ս Ի Ր Ե Ց Ե Լ Ո Յ Մ Տ Ե Ր Մ Ի Ն Ի Ի Ր Ո Յ

Տ Ա Ղ Ե Ր Գ

Յաստեղեայն՝ դու լուսավառ փայլին Հայկայ ցոլքն՝ ի կամար,
Տարաբաղդն ենթալուսնեայց ճաճանչելով յայս վայր օտար.
Զի՛ մուսլլ մառախլապատ յեղակարծումն նշմարեմ,
Իցե՛ն ինչ դառն յաշտանք դեռ էս ի Հայս բաղդին դժխեմ,

Աղէտք նորանոր արդեօք զՀայս յուղեն.

Բայց մահու են արհաւիրքս, ինձ չարաբաստ թուին հմայք.
Նշողիցն աղօտածագ յամարող խաւար Հայկին, Մուսայք.
Ուր Գողթման զուգերգողայ գիւցազնիւրդակ վինք և փանդեռք.
Զքաջաց թողեալ Հայոց զգիւցազանց նուագել երգ.

Պոխի՛ն տարածամ մահուան յեղերերդ.

Մահու՛դ մանգաղ, ո՛չ շատ խակ հեղաւ արտօսը ցաւս յաղէկէզ.
Ո՛չ շատ խակ ընտիր ընտիրս զոհից հաներ բոյլս առ ի մէնջ...
Եւ ընդէ՛ր յանդուգն հարուած յիմ Սիրելոյն ոճ իշխեցեր,
Յանյարիրն վարեալ ի նիւրհ, ուր մշտնջիւղ իշխէ գիշեր.

Եւ ոչ ընդ նորի՛ն զիս տապալեցեր.

Լու՛ռ լիջիք, Գողթման գուսանք, մի՛ հնչեցեն տաղքդ ողբածայն
Մի՛ մուռնչք լաւահառաչք ընդ Սիրելոյս մահ տարածամ.
Մի՛ գուցէ Մօր նաղիւլոյ յաւեւցին փշտք և կարեւի՛րք.

Անձկայրեաց սրտին 'ի խոց' ուր արտփմունք են բազմադէտ,
Մի գուժիցդ հասցեն բօթք արէտարերք:

Այս քանիցս, ահ, ծանրանան 'ի քեղ մահուն սեռա դատակնիք,
Եւ քանիցս սուժիս մահուն առաքինեօքդ գեռափթիթ
Քանիցս այս անգաւակիլ ո՛վ վշտակիրդ իմ Հայրենիք
Յընտրելոց քոց որդեկաց, ոյց դիտկանց կաս 'ի զննին:

Մինչ մահուն կապտեալ յաւանդ տայ շիրմին
Ոհ, մեռաւ անմահն 'ի վարս, լից դԱստուածեանն անդարձ վճիռ:

Սլացաւ արդարն հոգւով յանձեռադարձն 'ի վեհ դարիւր,
Լուռ ապագայք հեծեցին 'ի հարկանել սպաս վերջին,
Եւ բիւր մանկտիք արտասուօք զդաբնիս թացին ցուրտ դադաղին,

Ուր Ներսիսին էր ողեսպառ մարմին:
Բայց աստանօր խորափիտք վիհք եւ անձաւք լալահառաչ
Ողբակից յաւելցին ինձ ընդ սիրելւոյս մահ արամադգեաց,
Եւ հակիրճ թէ ինձ ներեն . . . ցուցից բողոք զիմ քնարին;
Գէթ այնու դառնակակիժ վիշտս սփոփել զիմոյ սրտին:

Լուռ լիջիք Մուսայք, հարցից ինչ զերկին:
Մասուածադաստ բարկութեանցդ իցէ արդեօք հարուածս յետին,
Որ զանմեղն գեռածին եւ մերթ զընտիր առաքինին
Միազոյդ բառնաս յերկրէ ընդ մթապատն արկեալ շիրմաւ,
Եւ սիրելեացն անձկայրեաց լցեալ զսիրտս հաստոյր վիրաւ,

Տաս նոցա ողբալ զմահարձանաւ:
Ապագայք՝ յորս ժածկութից յաւիտենից խորհուրդք գաղին,
Յուսալիցք 'ի նմանէն բիւրուց բաստից ակն ունէին,
Այլ այնինչ, ոհ աղէտիս, սկիզբն երկոց Առաքինւոյն,
Այն ինչ գէպքն յաջողէին տալ զպտուղ իւր 'ի ժամուն,

Հիմ բանձեր 'ի մէնջ առ քեղ վաղադոյն:
Ո՞ր զաղքատին դիւրեացէ զտաղտուկ կենաց դժուարատար,
Ո՞ր հիքին ձեռնկալու 'ի տուրս առատ զուարթարար,
Ո՞ր զայրույն դառնահոսան արաօսը աչացքն սրբեացէ,
Ո՞ր պանդխտին ասպնջական, զօտարս 'նդ յարկաւ ժողովեացէ,

Ո՞ր զորդոյն զմտաւ ածցէ յայսմ հետէ:
Ոչ իսկ սա՛ հարստահար տառապելոյն հզօր պաշտպան,
Ոչ սորա խնամոցն յօճան բաստք և բարիք առատացան:
Ոչ սորին յանդոյլ ջանից հէք և թշուառք սփոփէին,
Ի վէհն տառապանաց վերաբերեալ և եղկելին,

Ոչ յարեւ դարա զուարթ խայտային:
Ի յերից Առաքինւոյն կենացն անիւք ձգեալ էին,
Որ 'ի հովաէս արտասուաց երազամէս դիմեր յերկին:
Աներկմիտ սուրբ Հաւատով, հաստուն Յուսով, աննենդ Սիրով,
Միալուծբերեալ յանձին զբարերարաց գութ և գորով,
Զայրեաց և զորքոց յանձանձեալ ժողով:

Ա՛հ, Երկինք ո՛չ ճմլեցար, ո՛չ իսկ վրիժուդ սաստ մեղմացաւ,
Ընդ սիրեւեաց լուռ հեծեծանս անդր զմարմնոյն Առաքինեաւ:
Մինչ ողբակից ընդ որդւոց մօրն արտասուաց հեղեալ աւիշ,
Ի հայեացսն կրկնակի մերթ յանկողինն ունեւով պիշ

Եւ մերթ 'ի բարձունս գթոյդ ակնապիշ:

Եւ ո՛չ 'ի քէն ծածկեցան խոր հառաչանք հարաղատից,
Եւ ո՛չ մանկանցն հեկեկանք որք զուգակիր մօրն աղէտից
Իբրեւ տատրակք զոյգ դարեալք 'ի մայրենին գիրկ տխրաղգած,
Զերկնից գթոյդ հայցէին ցօշ 'ի լալիս յորդ արտասուաց,

Թափել զհայրն մահուն յանհամբոյր ժանեաց:

Տեսեր, ո՛հ, անշուշտ զարտօսր ականողեաց և զաղքատին,
Իսկ ընդէր ո՛չ շնորհեցեր զայն 'ի սփոփանս կենաց նորին:
Ո՛չ Քեզ տէր հէք ողբակցաց ըղձիցն ձօն հաճոյացաւ:
Ի սրտիցն հեղձամիջուկ առ անձկալոյն ցաւոց մահճաւ,

Հանեալ 'նդ բոյրս անոյշ լուռ աղաղակաւ:

Համայնից կանխաւ գիտող, ապագայից հառտիչ Աստուած,
Զ՛ն արդեօք 'ի լրումն եկեալ վրիժուց լուծումն մեր աղգաց յաղգ
Դեռ շանթիք ելցեն 'ի մեզ 'ի վրիժասաստ քոց բարկութեանց:
Ցերք կայծականց թօթափել 'ի քոց ամպոցդ սրբութեանց՝

Վրէժխնդիր յայանեալ Աստուած զօրութեանց:

Ժողովուրդ՝ զօր երբեմն անդ յԱյրարատեան տաւաղեր վայր,
Թողուցնս յաղէտս անբաւ վայրավատին բերիլ 'նդ աշխարհ,
Ո՛չ զարդիս հաճեալ ընդ նոր բուրմունս անոյշ ողջակիզաց
Զեօթնարփեանդ ճաճանչեացես յամպածրար բարձունս Մասեաց

Միւսանդամ օրհնեալ զաղգս Հայաստանեայց:

Ուխտեսցո՛ւք յայնժամ ուխտ նոր յորժամ առ ջուրն հողեպարար,
Օրինաց ուխտիդ սրբոյ կարգաց կրօնից կայցուք պատկառ
Եւ Եստուածատունիդ 'ի դարաստան մեզ ջամբեսցես արծաւ պարարտ,
Եւ թէ երբէք գառնոստեան կամ անիծից ելցէ արմատ,

Խլեսցի՛ իսկոյն, զերծցի Այրարատ:

Եւ ժողովեալ յաշխարհաց թաշինքս 'ի մի մակաղատեղ,
Զթինդ տացուք յարօտ սուրբ 'ի սոյլ սրնդիդ բազմադեղգեղ:
Մի՛ եւս 'նդ օտար աստեղօքս, մի՛ եւս լիցին զո՛հք տարապարտք,
Ոսկերոտիք հանդիպեն 'ի դամբարանս հարցն հոգսցարկ,

Եւ մի գՅովսեփայն կրկնեսցեն կտակ:

Աղբախք կոնդոցաց փանթեռք տաւիղք վինք սգ ապառ
Մի՛ եւս այլ Հայ պանդխտին նժդեհութեան հանցեն նուազ:

Ընդ մթաղդեաց ցուրտ շիրմաւ լայտապին դօս ոսկերք նախնեաց,
Որդւոցն 'ի նոյն խառնեսցին, հոգիքն ելցեն բոյլս յաստեղաց

Անդ հանցեն Քեզ փա՛ռս երկնայնոցն ընդ պարս:

Ա. Ս. ՄԱՐԿԱՆ

Գ Ս Ի Ա Ռ Ա Կ Ա Ն

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ի ՆԻԿՈՍԻՏԻԱ 1863 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30

Մինչդեռ Աղգային ապագայ բա-
րեկարգութեան նախաշաւիղն եղող Սահ-
մանադրութեան գործադրութիւնը Ե-
Պօսոյ մէջ գրէ թէ երեք տարիէ ի վեր
սահմանափակ ըլլալով փոքր բացա-
ռութեամբ, Գաւառական Աղգայինքս
ընդհանուր ժողով, Քաղաքական ժողով
անուամբ և եթ կլսէինք լրացրաց միջո-
ցաւ, և անհամբեր կապանէինք Սահ-
մանադրութեան Բ և Գ. Հրահանգնե-
րն ստանալ կեդրոնական վարչութեանէ
և գործադրել զանոնք օր յառաջ Սահ-
մանադրապէս Գաւառական Վարչու-
թիւնը կազմելու եռանդեամբ. համոզ-
ուած ըլլալով, որ Սահմանադրութիւնը
աւելի օգտակար կընայ ըլլալ Գաւառ-
ներու մէջ և որով կեդրոնական Վար-
չութեան վրայէն ահագին բեռ մը կը
վերցուի:

Ուրախ եմ ըսելու, որ այսպէս կը
խորհէին նաև վիճակիս Հանգուցեալ
Հոգեւոյս Արքաղան Առաջնորդն ու
Սահմ. Գործ. Օգնական ժողովը. ուս-
տի քանի մ'ամիս յառաջ մեծ աշխու-
ժիւ ու գոյժունեութեամբ երեսփոխա-
նական ընտրութեանց ձեռնարկուելով
երեսփոխանական Ընդհ. ժողովը իր
ամբողջութիւնը գտաւ որուն Առաջին
Նիստը Մարտեմբեր ամսոյ 30ին տեղի
ունենալով, կրփափաքիմ պատուական
Յուսոյդ միջոցաւ Ընդարձակօրէն տեղե-
կութիւն տալ մասնաւորապէս Նիկոմի-
դայ վիճակիս Աղգայնոց, և զանոնք
Յուսադրել Սահմանադրական վարչու-
թեան շնորհիւ Աղգային գործոց բարե-

կորգութեան և յառաջադիմութեան
շաւիղին մէջ մտնելու:

Բայց նախապէս պարտաւորութիւն
կը համարեմ քանի մը ծանօթութիւն տալ
երեսփոխանական ժողովոյ կազմակեր-
պութեան վրայ: Աղգային կեդրոնա-
կան վարչութեան գաւառական Բ. Հրա-
հանգին անօրէնութեան համեմատ վի-
ճակիս երեսփոխանական Ընդհ. ժողովը
եօթը երօնական և քառասուն երկու
խորհականներէ՝ ընդամենը քառասուն
և ինը երեսփոխաններէ կազմուիլ որոշո-
ւած էր որոնցմէ ի բաց առեալ եօթը
եկեղեցական երեսփոխանները՝ երկու
եօթներորդ մասը Առաջնորդանիստ
քաղաքէն և չորս եօթներորդ մասն ուլ
վիճակիս թեմերէն. ընտրուիլ որոշած և
օրինաւոր բաշխումն ըրած էր օգնական
ժողովը, և արդէն անոնց ընտրութեան
տեղեկագրերը ընդունած և անոնց բու-
վանդակութեան այտադիրն պատրաս-
տած, Բ հրահանգի 23 յօդուածին
ուժով սեպտեմբեր տասնին մասնաւոր
նամակներով երեսփոխանները յընդհա-
նուր ժողով հրաւիրեց:

Ուստի նոյն օրը ի ներկայութեան
մեծադոյն մասին՝ այն է 33 երեսփո-
խանաց՝ երեսփոխանական ընդհանուր
ժողովը իր ատենանը բացաւ ժամը 3 ին,
Լ. Վարժարանին սրահին մէջ. ընդ-
նախադահութեամբ Հոգեւորհր. Ա-
ռաջնորդական փոխանորդ Տ. Եփ-
րեմ Գեղ. Վարդապետի. եւ Բ. հը-
րահանգի 24. յօդուածին համեմատ
օգնական ժողովոյ Ատենագետը Երեւ.

լորանաց ընտրութեան ընդհանուր յայտագրին բովանդակութիւնը ներկայացուց ընդհ. ժողովոյ, որ մի առ մի կարգացուելով, երեսփոխանական ժողովը ուշադրութեամբ քննեց իւրաքանչիւրը և անոնց օրինաւորութիւնը հաստատեց պիտաւոր դիտողութեամբ մը. այն է ղուրտպելենկ գիւղի հասարակութեան կողմանէ ընտրուած երեսփոխանին տեղեկագիրը, տեղւոյն ո՛չ օգնական ժողովէն և ո՛չ ալ 'ի չգոյէ' Թ. խորհրդայ կողմանէ վաւերացեալ չըլլալուն, ընդ. ժողովը նոյն ընտրութիւնը ապօրինաւոր համարեց և որոշեց որ յիշեալ Գիւղի մէջ օրինաւոր Թ. խորհուրդ կազմուելէ ետեւ վերստին օրինաւոր քուէարկութիւն ըլլայ երեսփոխանի մը ընտրութեան համար. Ուրիշ քանի մը մանր դիտողութիւններ ընելէ ետեւ, ժողովը երեսփոխանաց մեծագոյն մասին օրինաւորութիւնը հաստատելով, գաւառական ընդհանուր ժողովը կազմուած հրատարակեց. և անմիջապէս առ ժամանակեայ ատենապետ մը և ատենադպիր մը ընտրեց. որ էր երեսփոխանաց երիցադոյնը Մեծ. Յովհաննէս աղայ խալէզեան՝ Ատենապետ և կրտսերագոյնը Մեծ Աղարիկ Միհրդատ աղայ գեորգեան՝ Ատենադպիր. Ժողովը միանգամայն հանդիստ ընելու և դիւանական կազմութեան պարապելու համար՝ քառորդ մը արձակուրդ ըրաւ. Քառորդ է մը ետեւ ժողովը վերստին գումարուելով, քուէարկութիւնը ու քուէհամարը կատարուեցաւ, և հետեւեալ արդիւնքն ունեցաւ, այն է Մեծ. Աղարիկ Միհրդատ աղայ գեորգեան ատենադպիր. և Մեծ. Յովհաննէս աղայ Կ. Մկրեան փոխանորդ. ընտրուեցան բացարձակ առաւելութեամբ քուէից. Իսկ ընդհ. ժողովը Ատենապետի և փոխանորդի համար բացարձակ առաւելութիւն չգոյանալով, կրկին քուէար-

կութիւն ու քուէհամար եղաւ, և այս անգամ համեմատական առաւելութեամբ ընտրուեցան, Մեծ. Մկրտիչ աղայ Յ. Տօպրաշեան ատենապետ, և Մեծ. Գասպար աղայ Տ. Թ. Գասպարեան փոխատենապետ.

Այս ընտրութեանց արդիւնքը բոլոր ներկայ ժողովականներէ գոհութեամբ ընդունուելով, առանց որ և է դիտողութեան, Նիկոմիդիոյ Գաւառին երեսփոխանական ընդհանուր ժողովոյն դիւանի անգամ հրատարակուեցան,

Ատենապետ՝ Մկրտիչ աղայ Տօպրաշեան. Փոխանորդ՝ Գասպար աղայ Տ. Թ. Գասպարեան.

Ատենադպիր՝ Աղարիկ Միհրդատ աղայ Գեորգեան.

Փոխանորդ՝ Յովհաննէս աղայ Կ. Մկրեան.

Նորնտիր դիւանը անմիջապէս գըրասեղանին գլուխն անցնելով՝ 'ի դիմաց ժողովոյն շնորհակալութիւն մատոյց օգնական ժողովոյ մեծապատիւ անգամաց. որոնք ազգասիրաբար իրենց պաշտօնը կատարեցին.

Գաւառական Բ. հրահանգի 24 և 25. յօդուածոյ գործադրութիւնն այսպէս կատարելէ ետեւ, նորնտիր դիւանը շնորհակալու բերկրութեամբ ծանոց ժողովոյն թէ Ամենապատիւ Արքայական Պատրիարք Հօր կողմանէ վիճակիս վերաբերեալ Գ. հրահանգն ալնախնթաց իրիկունն ընդունած է, և զայն ալ մի առ մի հանդերձ բացատրութեամբ Ատենադպիրը կարգալէ ետեւ, անոր վրայ խորհրդածելու համար ժողովին ուշադրութիւնը հրաւիրեց և երկրորդ օրը կրկին գումարելու որոշմամբ ատենանք ղոցուեցաւ ժամը տասն և կէսին.

Հետեւեալ օրը հոկտեմբեր մէկին Նախագահութեամբ Արժանապատիւ Տ. Եփրեմ Ա տրդապետ փոխառաջ-

նորդի, Ատենապետութեամբ Մկրտիչ
Աղայ Տօպրաշեանի և Ատենադարոս
Թեամբ Ա. Մ. Աղայ Գեորգիանի
ժամը վեցին ի ներկայութեան երեսուն
և չորս երեսօխտանայ ամեն ան բացուելով
առանց դատողութեան ընդունուեցաւ
Հետեալաւ նախ դիւանի անդամոց
կողմանէ ստորագրուելէ ետեւ գաւառա-
կան Բ. Հրահանգի 26-րդ յօդուածին
համեմատ օրհնական ժողովոյ անդամոց
կողմանէ ալ վաւերացաւ կեդրոնական
վարչութեան ուղղութեամբ համար Սոյն
կառուր կէտը գործադրուելէ ետեւ Դիւ-
անին կողմանէ Գ. Հրահանգին մէջ
պարունակուած Արօնական և Քաղա-
քական ժողովոց կազմութեան վերաբեր-
եալ յօդուածները ի լուր երեսօխտանաց
կարդացուելէ ետեւ, ատենապետն ա-
ռաջարկեց որ նախապէս նոյն ժողովոյ
Թուոյն քանակութեան վրայ պէտք ե-
ղած դիտողութիւնն ըլլալով, Արօնա-
կան և Քաղաքական ժողովոց թիւը
գաղտնի քուէարկութեան դրուի ըստ
Ա. յօդուածոյ Գ. Հրահանգի:

Այս որոշումը գործադրուելէ յա-
ռաջ դիւանը հարցուց Ժողովոյն թէ
ընտրուելիք Քաղաքական ժողովը որ
ըստ Ա. յօդուածոյ Գ. Հրահանգի Ա.
ռաջնորդ անիստ քաղաքին մէջ պիտի
հաստատուի միայն գաւառաւոր լինի քա-
ղաքի բնակիչներէ՞ ըլլալ պատշաճ կդա-
տի, թէ միանգամայն չըջակայ դիւորէ-
ից կամ բոլոր գաւառին մէջ ընտրելու
Թեան հանգամանք ունեցող բնակիչնե-
րէն: Այս խնդրոյն վրայ ժամու կէսէն
աւելի Ժողովականներէն ումանք ալ և
այլ դիտողութիւններ ընենէն ետեւ, Ա.
տենապետն առաջարկեց որ այս խնդիրը
քուէի դրուի, և բացարձակ առաւելու-
թեամբ քուէից որոշուեցաւ որ Քաղա-
քական Ժողովոյ անդամները միայն քա-
ղաքի բնակիչներէն ընտրուի: Յետոյ կը

րօնական և քաղաքական Ժողովոց թիւը
գաղտնի քուէարկութեան դրուելով,
քուէհամարին արդիւնքն եղաւ այն, այն-
է 26 քուէ որոշեց որ Քաղաքական ժո-
ղովոյ թիւը 12 հոգիէ բաղկացեալ ըլլայ
19 քուէ ալ որոշեց որ Արօնական ժողո-
վոյ թիւը 6 ըլլայ:

Այս որոշումն ալ այսպէս գաղտնի
քուէարկութեամբ լմննալէ ետեւ Գ.
Հրահանգի ընթերցումը եղաւ, և ևս կը
րօնական ժողովոյ ընտրութեան եւ կազ-
մութեան մասին հրամայուած բոլոր վի-
ճակին եկեղեցականաց համագումար ժո-
ղովին դիմաւորութեանը վրայ ժողովը
նկատելով որ զանոնք անպատճառ ի մի
դիմարելը բոլոր վիճակին եկեղեցական
պաշտամունքը գոնէ ութ տասր օր դա-
դրեցնել, և ժողովրդոց հոգեւոր պի-
տոյքը անվճար թողուէ, այս մասին Ս.
Պատրիարքէն բացատրութիւն խնդրե-
լու հոգը փոխառաջնորդ Տ. Եփրեմ
Առժ. Հօր յանձնուեցաւ, և Քաղաքա-
կան ժողովոյ ընտրութեան համար քուէ-
արկութիւն ըլլալով, քուէտուփը բաց-
ւելէ յառաջ Երեսօխտան մը առաջար-
կեց որ քուէհամարը չեղած ժողովը ո-
րոշում մ'ընէ թէ Քաղաքական ժողովոյ
այն է օրինաւոր վարչութիւն կազմուելէ
յառաջ օրինաւոր վարչութեան մը պատ-
կանեալ բոլոր ծախքերու մասին ինչ տը-
նօրէնութիւն պիտի ըլլայ միթէ գաւառ-
ը յանձն կառնու Սահմա. 96-րդ յօդ-
ուածին որոշած օրինաւոր դիւանին ծա-
խոյքը մասնակցիլ, թէ քաղաքական ժո-
ղովը լսկ անուն մը պիտի ունենայ, իսկ
արդիւնքը քաղելու համար որ ծախուց
կկարօտի նիւթական անունդ չդանելով
անորո՞ծութեան պիտի դատարարուի
կամ այդ ծախքերը վարչութեան անդա-
մաց վրայ պիտի ծանրանան, որ ուրիշ
բան ըսել չէ բայց եթէ անդամաւոր ծել
և անդամ ըլլալուն դատարարուել զանոնք

Ժողովն այս մասին բաւական կարծիք
և խորհրդածութիւն ընելէ և օրինաւոր
ժամաց պէտքը զգալէ ետեւ երո՞վհե
տեւ Սահ. 96 յօդուածը այս մասը
Քաղաքական Ժողովոյ անօրէնութեանը
յանձնած է, ուստի Քաղաքական Ժո-
ղովոյ ընտրութեան քուէհամարն եղաւ
զիւանի անգամայ և սրտեալ քննչայ
հակողութեան ներքեւ որոյ արդիւնքն
եղաւ անգամայ

Մեծապատիւ Մելքոն աղայ Տօպրա-

նի 32

Եւայի աղայ Պիպիեան 32

Գամպար աղայ Տ. Թ. Գա-

պարեան 20

Եւայի աղայ Եւայեան 29

Եղիա աղայ Թիւրքաբեան 27

Մկրտիչ աղայ Տօպրաշեան 25

Աղարիկ Մեհրաբ աղայ Գե-

որգեան 20

Մ. Յովհաննէս աղայ Խալէ-

զեան 19

Մ. Յակոբ աղայ Խաղէզ Գա-

պարեան 18

Ոսկան աղայ Մարտաբեան 18

Ժողովը նկատելով որ Քաղաքական
Ժողովոյ անդամոց երկու քը քուէից բա-
ցարձակ առաւելութիւն չստացան, ա-
ռաւելագոյն քուէ ստացողներէն եռա-
պատիկ թուով ցանկ մը պատրաստեց
երկու քուէարկութեան համար և
այն օրինաւորութեամբ քուէարկու-
թիւնն աւ քուէհամարը ըլլալով, հե-
տեւալ արդիւնքն ունեցաւ

Մեծապատիւ Գրիգոր Աղայ Տ. Մի-

նասեան 22

Մեծապատիւ Յովհաննէս Աղայ Յակո-

բեան (Կեսարացի) 16

Այս թուով Քաղաքական Ժողովոյ
ամբողջ թիւը լեցուելով, օրինաւոր Քա-
ղաքական Ժողովը կազմուած հրատա-
րակուեցաւ, և Ժողովը փոխառաջնորդ

Ս. Հօր ամենակարեւոր մեկ առաջար-
կութիւնը լսելու համար հետեւեալ օրը
ժամը 3 ին կրկին գումարուելու որոշ-
մամբ ժամը տասնեւմէկ ու կէսին լուծ-
ուեցաւ

Ըստ երկրորդ նիստի որոշման, հոկ-
տեմբեր 2 շաբաթ օրը վերստին ընդ-
հանուր ժողով գումարեցաւ և ժամը 4
ին մեծագոյն մասի ներկայութեամբ օ-
րինաւորապէս առեան բացուելով, նա-
խորդ նիստի ատենադրութիւնը կարգա-
ցուելէ ետեւ առանց դիտողութեան ըն-
դունուելու և Արժանապատիւ փոխ
առաջնորդին զբաւոր մէկ առաջարկու-
թեան ընթերցումը ըլլալով, բաւական
խորհրդածելէ վերջը, Ժողովը նկատե-
լով որ արդէն Սրբազան Պատրիարք
Հօր յանձնարարութեան համեմատ,
յանձնաժողովի մը կազմութիւնն անհրա-
ժեշտ է, ուստի թէ նոյն առաջարկու-
թեան և թէ Ս. Պատրիարքի յանձնա-
րարութեան տեղեկագիրը պատրաստե-
լու և ընդհանուր Ժողովոյ ներկայացու-
նելու համար, Յանձնաժողովոյ ընտրու-
թիւնն եղաւ, որ կրողականայ տասնեւմէկ
անդամներէ, և քանի մը ալ Արմաշու
Ս. Կ. Վանուց Միաբան Վարդա-
պետներէ:

Այս յանձնաժողովը ամառայ տասնը
հինգին ուրբաթ օրը Ս. Վանքը դու-
մարուելով, Հոգեւոյս Սրբազանի գլխից
և Վանքին կահկարասեաց և ստացու-
ածոց ցուցակը պատրաստելէ ետեւ
Վանքին ներքին վիճակը պիտի քննէ,
որ ըստ այնմ անագայ բարեկարգու-
թեան ձեռնարկուի:

Ժողովն այս որոշումն աւ ընտրու-
թիւնը ընելէ վերջը, Նորընտիր Քաղա-
քական Ժողովոյ երեսփոխան չեղող հե-
տեւալ սբայական գումուող մէկ երկու
անգամայ ներկայութիւնը խնդրելով,
Նախագահ Հօր կողմանէ հրաւիրագիր

գրուեցան անոնց . որոնք կէս ժամէն վերջը ընդհանուր ժողովոյն ներկայացան .

Դիւանին կողմանէ Քաղաքական ժողովոյ պաշտօնին ու պարտաւորութեան վերաբերեալ Սահմանադրական յօդուածները հանդերձ բացատրութեամբ կարգացուելէ ետեւ , նորընտիր Քաղաքական Ժողովը Ընդհանուր Ժողովոյ շնորհակալութիւնն ընդունեց . և նախագահ Հօր մէկ բարեմաղթութեամբ ատենը գոցուեցաւ ժամը ութնին :

Գաւառական Երեսփոխանական Ընդհանուր Ժողովոյ երեք նիստերը ահա՛ այսպէս կարեւոր տնօրէնութեամբք վերջանալով , վիճակային Երեսփոխանք ուրախ ու զուարթ իւրաքանչիւրն իւր տեղը վերադարձաւ , խօսք տալով որ ամեն Ընդհանուր Ժողովոյ ներկայ գըտնուելու պատրաստ են , ի շինութիւն ազդին և եկեղեցւոյ :

Նաեւ ուրախութեամբ կաւետեմ որ ամառոյս ութնին ուրբաթ օրը Քաղաքա-

Նիկամիւրիւյ բազմահայ գաւառիս երեսփոխանական ընդհանուր ժողովոյ այս առաջին բարենշան գումարումը բերկրութեամբ սրտի կշնորհաւորեմք , այն անխաբ ակնկալութեամբ , որ վիճակիս բարելաւ տնօրէնութեանց նկատմամբ իրենց ազգօգուտ նիստերը ատեն ատեն գոհութեամբ սրտի ամասթերթիս մէջ հրատարակելու քաղցրութիւնը պիտի ունենանք :

Ազգային ռահմանադրական օրինաց անթերի եւ ճիշդ դործադրութիւնը այսօր ամեն հոյկական մտքերու մէջ անոնց ապագայ բարեբաւտիկ երջանկութեան յոյսը կը կազմէ , յոյս մը որ կարտադրի ոչ այնչափ դրազիժ իմաստուն օրէնքներու ամուլ եւ անգործ սողերէն , որչափ հասարակաց վատահոլութեամբ տնոր պահապան եւ դործադիր կանգնող երեսփոխանաց իմաստնախոհ լուսաւոր դատունքէն , անձնանուէր դործունէութենէն , եւ ազգասիրական զոհողութիւններէն : Սա-

կան Ժողովը մեծագոյն մասամբ՝ այն է տաան անդամոց ներկայութեամբ՝ քաղաքիս Առաջնորդարանը նախագահութեամբ Տ. Եփրեմ Գեր . Վարդապետի իւր առաջին նիստը ընելով , հետեւեալ կերպով կազմեց իւր դիւանը , Մեծ . Գասպար Աղայ Տ . Թ . Գասպարեան Ատենապետ .

“ “ Եսայի Աղայ Եսայեան Փոխատենապետ .

“ “ Աշարիկ Մեհրդատ Աղայ Գեորգեան Ատենադպիր .

“ “ Մկրտիչ Աղայ Յ . Տօպրաշեան Փոխատենադպիր .

Եւ մէկ քանի տնօրէնութեամբ իւր պաշտօնը գործադրել սկսաւ . այս նիստին Ատենադպրին ապսպրուած Կուսակալին ուղղելի ծանօթութեան թաքրերին քննութիւնն ըլլալով՝ որոշուեցաւ որ հետեւեալ օրը Ատենապետին միջոցաւ Կուսակալին մատուցուի :

Խոսքով Թ . Էսկիճեան :

Կայն չեմք դանդաղիր ալ ըսել՝ որ դրամական անհրաժեշտ կարեւորութեան պակասութիւնը այսօր ազգային ամեն ժողովներու ձեռքը կալ եւ կապ ըրած է , զի ընդհանուրին օգտին համար իրենց բոլոր օրերը նուիրող տնձինք օգուտ կերակրուելու ճարտարութիւնը ցարգ չունենալով ստոյգ է որ ազգային գաւառական մտուկին հողմուռոյց դատարկ վիճակը հարկաւ անգործութիւն , ազգային կարեւոր գործոց յետս կատարման եւ յուսահատութիւն սլտի արտադրէ : Ժողովրդեան զբաղման նպատակներու միջոցաւ աջակցութեամբ միայն կարելի կըլլայ քաղաքական ժողովոյն , որ՝ ըստ մեզ , բոլորն ալ կորով եւ այդ փափուկ պաշտաման արժանաւոր տնձինք , իւր ռահմանադրական պարտաւորութիւնները անխափան ի գործ դնելով՝ գաւառիս ժողովրդէն յամենուտո եկած կարեւոր գործերը ըստ արժանւոյն տնտեսել , եւ յօգուտ ընդհանուր ազգայնոց վիճակիս զո-

հողութեամբ աշխատիլ :

Այս մեծատենջ բաղձանօք եւ քաղցր ա-
կընկալութեամբ ահա կ'աղլթեմք 'ի սրտէ եր-
կուց նորընտիր ընդհանուր եւ քաղաքական
Ազգասէր ժողովոյ՝ իրենց անուածահաճոյ

ազգօգուտ պաշտաման մէջ յաջողութիւն եւ
արիաջան կարողութիւն 'ի յառաջադիմու-
թիւն գաւառիս , եւ իրենց անձնանուէր վա-
տակոց փոխան առատապարգեւ լիութի վարձք
մը երկնից պարգեւատու ձեռքէն :

Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԵՂԵԼՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԴ ՄԷՋ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԱՅՆ ԴԱՆԻԵԼԻ ՅԻ ԴԱԻԹԻ

Ի Մանուել Վարդապետէ Աթոռնեանց Կիւմիշխանացոյ :

Շարժափութիւն . Յեռ Թիւ 15.

Գալուստ՝ որ աքսորուելէ ազատե-
լով եկաւ պատրիարքարանի զիմացի
սենեակը նստաւ , գոնէ Դանիելի եւ
Դաւթի անգամ մը տեսութեան երթա-
լու քաղաքավարութիւնն ալ չունեցաւ .
բայց ասոնք մարդասիրական պարտքեր
նին վճարելու համար պատրիարքական
փոխանորդն ու ուրիշ վարդապետ մը զոր-
կեցին իրեն որպիսութիւնն հարցունելու
եւ զինքը Խոսկիւտարու Ս Խաչ եկեղե-
ցին հրաւիրելու՝ որ առաջկիսայ երեւման
Ս Խաչին օրը պատարագ մատուցանէ :

Այս վայելուչ առաջարկութեան
դէմ պատասխանեց նուիրակը . գնացէք
տառնց ըսէք՝ որ չափերնին ճանչեն , ու
լուծեամբ տեղերնին նստին . Անոնք
ինձի հրամայելու իշխանութիւն չունին .
ինչու որ ես թագաւորին հրամանովն եւ
կեր եմ հոս : Այս անշնորհ պատասխա-
նին դէմ բան մը չխօսեցան Դանիել եւ
Դաւիթ իր ծերութիւնը պատուելով
որ չըլլայ թէ նոր խռովութիւն ծնանի :

Գալուստ՝ աթոռակալ Տ , Յովակիմը

կանչելով՝ պատուիրեց որ եկեղեցւոյ մէջ
իրեն համար աթոռ պատրաստէ . օրպէս
զի շաբաթ օրն եկեղեցի իջնայ . Քահա-
նային՝ այս ըսածները Սրբազանին իմաց
տարւին հասկցունեցաւ՝ որ նուիրակին
սիրտը դեռ իջած չէ . Ուստի Դանիել եւ
Դաւիթ սա պատասխանը զրկեցին .
Դուռն մեր հայրապետին եղբայրն ըլլալով
քեզ կ'անայեմք , եւ կ'ինդրեմք՝ որ փոխա-
նակ խռովեալ մտօք եկեղեցի իջնալու ,
սուրբ սրտով սենեակիդ մէջ աղօթես ,
որ չըլլայ թէ նոր խռովութեան , եւ Ս
Աթոռոյն աւերման պատճառ ըլլաս .
բաւական են մինչեւ հիմայ եղածները :

Նուիրակն այս խօսքերուս առ երե-
սըս հաճութիւն ցցուց , բայց առտուանց
կանուխ եկեղեցի իջնալով , եւ հոն գտնը-
ող քահանայից՝ ժողովրդեան խօսելիք
ունիմ ըսելով՝ զնաց Դաւթի աթոռ
նստաւ . Պահէ մը ետքը Դաւիթ ալ իջաւ .
Գանձակեցի Յակոբ վարդապետին հետ ,
որ նուիրակին պատրիարքական աթոռ
նստած ըլլալը տեսնալով մօտեցու ու

բաւաւ տէր իմ, միւս կողմի վասն հրամէ,
ինչու որ այդ **Աթուր** պատրիարքի հա-
մար դրուած է: **Գալուստ** վարդապե-
տին երեսն ալ չինայեցաւ: Բայց **Յակոբ**
Դաւիթ ակնարկելովը նուիրակին ձեռ-
քէն բռնելով աթուրէն վար իջեցուց:
Ծերունին իւր սպասաւոր պօլսեցի **Յա-
րութիւն** սարկաւագին խրատին հետե-
կով՝ վեղար փիլոնով դասէն դուրս ժո-
ղովդեան մէջ գնաց կեցաւ մինչև առա-
քելոցի ժամանակ: Հասարակ ժողովուր
դը՝ որ բանին տեղեակ չէր, **Դեբեմար** ե-
ղած անպատուութիւն մը կարծելով ծե-
րունի եպիսկոպոսին դէմ, սրտով կրակ
կտրեցաւ: Եւ թէպէտ այն օրը բան մը
խօսող չեղաւ, բայց միւս օրը՝ որ երե-
ման խաչ էր, (6 մայիս) առաւանց կո-
նուիս դեռ ժամերգութիւն չսկսած եկան
Նուիրակը սենեակէն հանելով եկեղեցի
բերին: Եւ տեսնելով որ **Դաւիթ** աթուր
նստած է ըսին, « Դուն մեղի պատրիարք
ընտրուեցար: Հրամէ՛ **Սայր** եկեղեցին
պատրիարքական աթուր նստէ: Թող
Արքազանը խաղաղութեամբ իւր տեղն
երթայ, և այս ծեր եպիսկոպոսն ալ այդ-
անդ թող նստի: **Սայր** ըսելով՝ վար առին
Դաւիթը, և նուիրակը նստեցուցին: Եւ
տեսնելով որ **Արքազանը** դեռ եկեղեցի
իջած չէ՝ քաջկռտելով **Դաւիթը** մայր ե-
կեղեցին խոթեցին, կրտսիպէին՝ որ ելլէ
պատրիարքական աթուր նստի: Եւ **Արք-
ազանին** յատկացած էր: **Երկուր** անուն
դէմ կեցաւ **Դաւիթ** մինչև որ **Արքա-
զանին** ականջն հասնելով՝ հրաման զըր-
կեց **Դաւիթ**՝ որ ժողովուրդին խօսքը
մտնի ընէ, և խոսովութիւն չհանելուն
ճարը նայի: Եւ իսկուհի իւր ինքնաբերա-
բար **Դաւիթ** միամտաբար հնազանդելով
« **Տէր** զի բազմամի » սկսել արուաւ՝ որ
հասարակութեան ձայնը կտրի: **Սայր** ա-
տեն փորձաւ և խելքը գլուխն եղող
մարդիկ բանին վերջը դէշ ըլլալը նկա-

տելով, ձգեցին ժամերգութիւնն առ-
Ս. պատարագը, ու դնացին տուներնին
պահուրտեցան, որ ըլլայ թէ վտանգի
հանդիպին, ինչպէս որ զգուշութիւն չը-
նեցներուն պատահեցաւ: « **Տէր** յերկ-
նիցի » շարականը կկարդացուէր՝ երբ
Գալուստ աւամիկ և տղէտ պաշտպան-
ները թեւէն բռնելով ասեան հանեցին,
որ պարզամիտ ժողովրդեան ուզածը
քարոզէ: **Գալուստ** առջի բրածներն
ու ըլլալիք վնասները, և եղած բարե-
կարգութեանց խանդարուիլը չմտածե-
լով, իւր սրբազան ատոմանի պահանջ-
ման հակառակ ինք զինքն՝ անօրինաց
ձեռքով հարածուալ սուրբի մը նման-
ցունելով, աւետարանին սա խօսքը բը-
նաբան դրաւ, « **Երանի** է ձեզ՝ յորժամ
հալած եղեք զձեզ մարդիկ »: Եւ ան-
հօռնի բաղդատութիւններով այնչափ
ընդլայնեց, և այնչափ բաներ խօսեցաւ:
մինչև որ բամիկ ժողովուրդն իր պատ-
ւոյն վրէժինդ իր ըլլալու շարժեց:
Եւ **Դաւիթ** խօսքը բերանն էր, նայիս որ
տուք ելաւ բազմութիւնը: Եւ **Գալուստ**ն
յստիշտակածուն որեւ ներքո մայր եկե-
ղեցին փոթեցին, արպէ՛տ գի **Դաւիթը**
իջեցու ետևով այն աթուրէն ուր քիչ մը
առաջ բռնութեամբ նստուցեր էին:
Գալուստը նստիցունեն **Գաւուր** ող խե-
լացիները դէմ կեցան: Բայց բազմու-
թիւնն ականջ չկախելով եկեղեցւոյ մէջ
կռիւղ փրթաւ և երկու կողմ բաժնո-
ւելով բամանք: **Գալուստը** պատրիարք
դնել կուղէին, ոմանք **Դաւիթը** չէին
դիտել որ իրենց այնպիսի անվայել դուժ-
քերով դանձնք ունեցած պատիւէն ալ
կղզիկեն: **Եկեղեցին** ալ որ սրբութեան
ու արարկեշտութեան փայր է՝ զրէթէ
պատերազմական մարտկոց մը եղաւ ուր
երկու կուսակցութիւնք՝ դաւթեանք
և դարձապետնք բռունցով և բրերով
մեկըմէկ չի՛ եծէին:

Այս միջոցին հազիւ հաշ Քաւիթ
կրցաւ պատրիարքարան փախչել, ուր
Սրբազանին հետ կազաչէին Աստուծոյ
որ ողորմի խեղճ ազգին, և արիւն կամ
մահուան վտանգ չհաղթած փոխոր կն
անցնի: Բայց գալուստ առնոյ մէկն ալ
չէր մտածէր, և դատը կենալն ողջ երէք
չսեպելով անժուր ընմն հանել տուաւ
և ելած նստածուն պէս իւր կուսակից
ները պռնադին: Աստուած, չորհա
ւոր ընէ: Չայնեմն կարածուն պէս
սկսան երգել: Փառք ի քարածունս
օրհնութիւնը: Աստուած պաշտօնը շրջաւոր
պատրիարք միայն Քաւիթարի անունն
յիշել տուին ղոնութեամբ, եկեղեցւոյ
արձակումին ալ թեւերնուն վրայ առած
նստած սենեակը տարին, և երկու հար
իւր հոգիէն աւելի եկան լեցուեցան սե
նեակին ներսը դուրսը, և շատերն ալ
փողոցին վրայ կեցած, անցնողները ըռ
նի իրենց հետ կ'սառնէին, թող շատե
րուն ալ տուններ մանելն ու մոլուաւոր
մարդիկ բնաւուն: Գալուստի Պատ
րիարքական վերարկուն հազցնելու հա
մար Բ, Դուռը տարած առննին մեկ
տեղ դանուին:

Մօտն եղող պահանորդ զինուորնե
րէն երկու հոգի զրկուեցաւ բազմու
թիւնը ցրուելու: անխելքին մէկը քա
շութիւն ցոյնել ուղելով դէմ կեցաւ
բազմութիւնն ալ անոր խելքին հետե
ւելով ծեծեցին զինուորներն ու փա
խուցին: Գնդապետն խնայածուն պէս
բոլոր զինուորներովն սասնոյ վրայ թա

փեցաւ, և սկսաւ ս'ըն սրով, ս'ըն բրով
անխնայ ծեծել վիրաւորել: Նուիրակին
սենեակը մնացողներէն ի դատ ուր չ'ա
մարձակեցան մանել, խեղճերուն ալ
հարն հասած ցիրուցան փախան: Թէ
որ այս չափով լմննար, աղէկ էր, բայց
փոխապարքոսի ականջն ալ հասնելով
նային, որ ան ալ հասաւ ծպտեալ կեր
պարանքով, և հրաման րբաւ դնդապե
տին, որ ներս եղողներն ալ Նուիրակին
հետ ըռնէ ու Եպարքոսի դուռը զրկէ:

Ներս մօտն զինուորներն, և եօ
թանասուն հոգիի չափ ձեռք անցունե
լով Քաւիթ ալ մէկ տեղ առին տա
րին: Եպարքոսն հարցուց բազմութեան,
կուզէ՞ք ատոր պատրիարք ըլլալ: պա
տասխանեցին, այո՛, կուզեմք: Հար
ցուց եպիսկոպոսին, դուն ալ կընդու
նին, Այո՛, ըսաւ, ատենք կուզեն,
եւ ալ սիրով կըդունիմ: Ուրեմն կրկ
նեց եպարքոսը, դնացէք թագաւորին
կենաց համար եղթող եղիք: Դուրս
ելան, բայց եպարքոսին ակնարկելով
սպասաւորները բոլորը մէկէն Քաւիթ
ալ մէկ տեղ տարին բանալ դրին, մէջ
երնուն երկու հոգի ալ, որ շառագէտ և
չատ խօսող գտնուեցան, արքունի նա
ւարանը զրկուեցան: Միւս օրը՝ նուի
րակը բանտէն հանուելով իւսկիւտար
Միթէվէլի Աղասիի տունը զրկուե
ցաւ: Մնացեալներն ալ որսն յանդ իմա
նութիւն, որոնն ալ քալաւնալիքներ ը
նելով տուններնին թող տրուեցան:

Շարունակելի

Թռչնիկ անուն հնգետասանօրեայ
հանդէսը իր վերջին թիւերուն մէկուն
մէջ՝ դրած էր թէ Արմաշու միաբան
ներէն Գէորդ Վարդապետը արդէն
վոնքէն ելած էր այսօրերս ալ իւրեն

վարդապետը ելել և Պոլիս եկած է, և
Միաբանները Վանքին տպարանը
տակնուկաց ընելու կըճղնին մանապանդ
Երեմ և Միքայէլ Վարդապետ:
Չեմոյ հանդիսն իմացելով իւրեն

Վարդապետն 'ի Պօլիս տեսնելով գու-
ցէ այնպէս դատած ըլլայ, բայց սուտ
խօսելու հետ կոյր դատելն ալ իւր ազա-
տութեան պայմաններուն մէկ պարա-
դայն ըլլալով այնպէս երեւակայեր է թէ
Վանքէն հրաժարած է, բայց բողոքովին
սուտ է, մանաւանդ որ յիշեալ Վարդա-
պետը Տպարանին գործոցն համար Պօլիս
գացած էր՝ և այժմ Վանքն է:

Եփրեմ և Միքայէլ Վարդապետք
ալ տպարանին ոչ թէ « տակնուվրայ
ընողներն՝ և ամէն բարեկարգութեանց
թշնամիներն » են՝ այլ բուն անոր նիւթա-
պէս զօրավիզն եղողներն, և Միաբանուե-
ամբողջութիւնը պահելու առաջին փա-
վաքողներն և աշխատողներն են:

Աւետաբերին նամակագիրը իբրեւ-
բողոքական եւ բողոքականութեան մէջ
բարձր տեղ բռնող մը պղտիկ իյնալը ի-
րեն վաւանգաւոր երեւակայելով՝ վիճա-
բանութեան ասպարիզէ հրաժեշտ չտա-
լու համար, խնդրոց բուն կետերէ փա-
խուստ ընելն իրեն ապահով կարծած՝ և
խօսելոյ մէջ վերջինն երեւնալու համար
այն կետերուն դիմած է՝ ուր իրմէ ա-
ռաջ շատերը նետուած և գլորուած են:

Իւր ալ անոնց թիւը դիմելոյ ճար-
պիկութիւն մը ունեցած ըլլալը՝ յաջորդ-
թերթով յանդիմանել պարտքերնիս ըլ-
լայ:

ա՛հ, եթէ մեր մէջ ալ քանդակագործու-
թիւն գիտցողներ ըլլային, արդեօք քա-
նի՛ քանի՛ մարդիկ առիւծներու ճիրան-
ներու տակ բզիկ բզիկ եղած պիտի տես-
նուէր:

— Անմիտ մարդ մը տակաւ մը գի-
նի 'ի պահեալի դրած ըլլալով, երբ իր
բարեկամին մէկուն հետ տակաւը կը-
բանայ, որ տակաւին իր կնիքը վրան
ողջ կեցած էր, կղարմանայ՝ որ գինին
քիչ մը պակասած էր: — Ա՛հ, կըսէ քո-
վինին, ի՞նչպէս եզեր որ գինին պակսե-
ր է, մինչդեռ կնիքս ալ խախտած չէ, —
բարեկամի ցցունելով վարէն ծակ մը՝ ուս-
կից դողը պէտք եղածին չափ առնելով
վերստին խցած էր, կըսէ — բարեկամ
ահա առկէջ գողցուեր է, — անմիտը
կպնդէր թէ ո՛չ ո՛չ: Ըստ որում չէ թէ
ներքեւէն այլ վրայէն է պակսածը:

— Կօշկակարի մը վրայ պահանջը
ունեցող մարդ մը որ քանի՛ քանի՛ անգամ
ուղեւով ընդ ունած չէր, մէկ անգամուն
Կօշկակարին աշակերտին կ'պատահէ և
կ'հարցունէ որ ե՛րբ իր պահանջը պի-
տի ընդունի իր վարպետէն: Տղան կը-
պատասխանէ անոր յետանի քաբջ ցոյց
տալով — եթէ ասոր վրայ խոտ բուսնե-
լու ըլլայ, քո՛ւ առնելիքդ ալ կըսանի —
այս իր տուած պատասխանը իր վարպե-
տին ալ պատմելով՝ Կօշկակարը որ ընա-
նոյն պահանջը վճարելու նպատակ չու-
նէր զայրացած կըգոչէ աշակերտին — ա՛յ
անի՛ծից արմատ, հապա եթէ յետանին
վրայ խոտաւութիւն մը ըլլալով այդ խո-
տը բուսնելու ըլլայ:

Զ Ո Ւ Ա Ր Ճ Ա Լ Ի Ք

Առիւծ մ'անտառին մէջ քանդակ
մը կ'տեսնէ՝ որ կ'ներկայացունէր մարդ-
մը՝ առիւծին չթունքներն երկուքի բաժ-
նած: Առիւծն այս տեսնալուն կըսէ —

Մարտիրոս Թովմաճանեան
 Միջնա թաշնդապետան
 Մ. Սիրաթի Լիպոսերի Ռօգ
 Միջնա թաշնդապետան
 Մկրտիչ Նիկոլայեան
 Մկրտիչ Մէղզուրեան
 Յակոբ Յովհաննէսեան
 Մ. Յակոբ Ներսիսեան
 Յակոբ Միջնա թաշնդապետան
 Յարութիւն Էֆէնտի Սարգսեան
 Յարութիւն Լաւր. Ս. Հրէշ. Եկեղեցւոյ
 Մ. Յարութիւն Յովհաննէսեան
 Յարութիւն Սրվաճեան
 Յովակիմ Գեղեցեան
 Յովհաննէս Ինճիճեան
 Յովհաննէս Ճիգմեան
 Յովհաննէս Ներսիսեան
 Յովհաննէս Պար. քեան
 Յովհաննէս Էֆէնտի Հովհաննէս
 Յովհաննէս Սարգսեան
 Յովհաննէս Յակոբով
 Յովհաննէս Պէ. Տատեան
 Յովհաննէս Տէրտեան
 Յովհաննէս Վարդապետ Պրոսպեր
 Յովսէփ Փաշայ Վարդապետ
 Յովսէփ Գաֆաճեան
 Պողոս Եղեղեան
 Ռաֆէլ Պէ. Սիրիճեան
 Սահակ Փէշոյմաճեան «2 օր»
 Սանուշ Ընկ. Մայր Իպրոցին
 Սարգիս Պէ. Պաշեան
 Սարգիս Մոմեան
 Սեպուհ Սրմաթեան
 Սիմոն Գաբամաճեան
 Սիմոն Պէ. Պ. Տատեան
 Սուրեն Ա.
 Ստեփան Ամիրզոյով
 Ստեփան Արթիւնով
 Ստեփան Փափագեան
 Վարդերես Միսաքեան
 Փէթրաք Ալեանաքեան
 Քրիստոստոս Ղազարոսեան

Ղ Ը Ն Ճ Ը Լ Ա Ր

Տ. Յովհաննէս Մ. Կարապետեան
 Տ. Սարգիս Սարգսեան
 Տ. Կարապետ Տ. Կարապետեան
 Մ. Գրիգոր Գառապետեան
 Գրիգոր Միջնա թաշնդապետան
 Խաչատուր Աղաման
 Կարապետ Ղըզլեան
 Մանուկ Թըրքեան
 Մ. Մկրտիչ Այաճաճեան
 Մ. Յակոբ Վարդապետեան
 Յակոբ Մատրեան
 Յարութիւն Տէրտեան
 Պետրոս Ղըզլեան
 Պողոս Մէմլեան
 Պողոս Էմմելեան

Ղ Ո Ւ Ր Տ Պ Ե Լ Է Ն Կ

Ազարիա Լաճեան
 Մ. Անանիա Վափառեան
 Եղիսէ Կախախեան
 Եղիա Չափառեան
 Մ. Թադէոս Խաչապետեան
 Թաթէոս Տէտրեան
 Կարապետ Եղեղեան
 Մ. Մանուկ Փէրաճեան
 Մինաս Սէֆէրեան
 Մկրտիչ Պետրեան
 Մ. Յակոբ Փէրաճեան

Մ. Յակոբ Քէլէշեան
 Յակոբ Թերղեան
 Մ. Յակոբ Վէլիեան
 Մ. Յարութիւն Քէլէշեան
 Յովհաննէս Պօլեան
 Մ. Պատուական տէտրեան
 Պետրոս Կարապետեան
 Մ. Պողոս Սէֆէրեան
 Մ. Պողոս Սարգսեան
 Մ. Սերուէ Պետրեան

Մ Ա Ն Ի Ս Ա

Յակոբ Յ. Փափագեան
 Յովհաննէս Վարդապետ Կարապետեան
 Սարգիս Տ. Կարապետեան

Մ Ե Մ Ն Ո Ր Գ Ի Ի Ղ

Տ. Ստեփան Լ Սիմոն Ա. Խաչապետեան
 Անճն. Ընկ. ի միջին թա
 Արամ. Ընկ. ի վերին թաղ
 Բարեգործ. Ընկ. ի ճարտար թաղ
 Իպրոց
 Վարդապետ Ընկ. ի ստորին թաղ
 Կարապետ Մ. Յակոբ Պաշտպետեան
 Կարապետ Մ. Անդրանիկ Շարապետեան

Մ Ե Ր Տ Տ Կ Ե Օ Զ

Տ. Կարապետ Քաջանայ
 Տ. Վրթանէս Քաջանայ

Մ Ի Զ Ա Գ Ի Ի Ղ

Իպրոց
 Մկրտիչ Մ. Նիկողոսեան

Մ Ո Ւ Ծ

Վարդան Մամիկոնեան
 Վրթն. Ս. Մարինէի «Նուէր Վ. Մ.»

Մ Ո Ւ Ր Ա Տ Ճ Ա Յ

Իպրոց
 Տ. Դեղդ. Քաջանայ

Ն Ի Կ Ո Մ Ի Գ Ա Յ

Տ. Արիստակէս Քաջանայ
 Տ. Յակոբ
 Տ. Յարութիւն
 Արիստոմ Միսաքեան
 Ալեքսան Մ. Մարտիրոսեան
 Դարբին Քիւրճի թաղապետեան
 Դեղդ. Աճեմեան
 Եղիսէ Քաջեան
 Թադէոս Վարդապետ Ճէննէթեան
 Թադէոս Մ. Յ. Ղազարոսեան
 Թանգարան Վերմանթեան
 Թադէոս Մ. Սամուելեան
 Թուսն Կարապետ Թուսիկեան
 Թարով Թ. Էսկիճեան
 Մ. Կարապետ Յ. Խ. Գառապետեան
 Կարապետ Յ. Շիշմանեան
 Մ. Մէքոն Տ. Աղապետեան
 Միջնա թաշնդապետեան
 Մ. Յակոբ Խ. Կարապետեան
 Մ. Յակոբ Յ. Խ. Գառապետեան
 Յակոբ Սարգսի Կարապետեան
 Յակոբ Մկրտիչ Տօպալեան
 Յակոբ Սարգիս Տ. Ատուածատրով
 Յովհաննէս Մ. Յ. Ղազարոսեան
 Ոսկան չիլիկի
 Մ. Ստեփան Թաշնդեան
 Վրթն. աղջկաց «Նուէր Հագգի Պէյի»

Ն Ո Ր Գ Ի Ի Ղ

Մարտիրոս Աթոռակալ
 Պողոս Տ. Սարգսեան

Չ Մ Շ Կ Ա Մ Ա Գ

Համբարձում Սարգ Քէլէշեան
 Մէրկէր Արիկեան

Պ Ա Ր Տ Ի Զ Ա Կ

Տ. Ներսէս Քաջանայ
 Քաջանայ ք
 Արգար Թովմայեան
 Բարսեղ Ալեքանեան
 Իէորդ Ներսիսեան
 Իէորդ Լիլլօգեան
 Մ. Գրիգոր Տ. Անդրէասեան
 Մ. Գրիգոր Մալանեան
 Ժորոս Միսաքեան
 Մ. Խաչեան Յ. Խաչեան
 Մ. Կարապետ Տ. Կարապետեան
 Մ. Մկրտիչ Յ. Խաչեան
 Մ. Մկրտիչ Տ. Յակոբեան
 Յակոբ Ղարակէլեան
 Յարութիւն Ալվազեան
 Յովհաննէս Միկեան
 Յովհաննէս Պօղիկեան
 Ատուածատրոս Ընկերութեան
 Պօղոսիկ Շամիրամեան
 Թուրէն Ճէնտալեան
 Մ. Ստեփան Նալպանտեան
 Վրթն. աղջկաց «Նուէր Հագգի Պէյի»

Պ Ր Ո Ւ Ս Ա

Յովակիմ Ամիրայեան

Վ Ն Ե Տ Ի Կ

Միսթարեան Հարք

Տ Ա Ղ Գ Ի Ի Ղ

Տ. Գալուստ Քաջանայ

Տ Ր Ա Պ Ի Զ Ո Ն

Խորեն. Ընթ. «Միջն. Մախախեանի»

Փ Ա Զ Ա Ր Գ Ի Ի Ղ Ի Գ Պ Ր Ո Տ Ք

Իպրոց Չէնկիլէրի
 Իպրոց Շախախի
 Իպրոց Խըլճ գիւղի
 Իպրոց Չուխուր գիւղի
 Իպրոց Քարճիի
 Իպրոց Մէրտէկէօղի
 Իպրոց Քէրէմէթի
 Իպրոց Սէօլէօղի

Փ Ա Ր Ի Զ

Յովհաննէս Պէտ Պ. Տատեան

Օ Վ Ա Ճ Ը Ի

Մ. Մկրտիչ Մ. Չաքարեան

Ֆ Ե Ր Ի Զ Լ Ի

Տ. Մարտիրոս Քաջանայ
 Մաչատուր Տ. Պօղոսեան

ՊԱՅՄԱՆՔ ԸՆԿԵՐՊԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՅՈՅՍԸ կհրատարակուի ամեն ամսոյ սկիզբն 24 երես քառածալ դրիւք
Տարեկան գինն է առանց ծախուց ճանապարհի եւ ԿԱՆԽԻԿ հատուցանելի
երեսուն դանկան :

Ստորագրութիւնք Օգոստոսի սկիզբէն կսկսին :
Միայն մէկ ամսատեարին գինը 3 զուբուշ :

ԳՈՐԾԱԿԱՒ

Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ. Պ. Յովսէփ Գափաֆեան Գրազանալի Մանուտ փաշայ :
Ի ԶՄԻՒՆԻԱ. Հայրապետ աղայ Շահվէրիւն :
Ի ԿԱՐԻՆ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Յովհաննէս աղայ Տ. Սարգսեան Տարօնցի :
Ի ՆԻԿՈՄԷԴԱ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Մ. Յակոբ աղայ Յ. Խաղէզ Գասպարեանց :
ՅԱՏԱՐԱԶԱՐ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Մ. Յարութիւն աղայ Տայլերեան :
Ի ԿՈՂՄԱՆՍԻՅՎԵՅԻ. Յակոբ Պատուելի Պէյլերեանց :
Ի ՊԱՐՏԻԶԱԿ. Մահաեսի Մկրտիչ աղայ Տ. Յակոբեան :
Ի ՄԵՏ ՆՈՐ ԴԻՒՂ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ. Տ. Կարապետ Քահանայ :
ԿԵՕԼ ԲԱԶԱՐ ԵՒ Ի ՇՐՋԱԿԱՅՍՆ Խաչատուր աղայ Թիւթիւնճի Յակոբեան :

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՅՈԴՈՒԱԾ ՈՒՂՂԵԼԻ Է ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀԱՍՑԷԻԻ

Առ

Խմբագիր եւ Տնօրէն Միաբանութիւն արժաշու Զ. Ս. Աստուա
ծածնի վանաց
Ի Տպարանն :